

5. PODRUČJE UMJETNOST

1. LIKOVNA KULTURA

Uloga i značaj, cilj i zadaci likovne kulture

Predmet Likovna kultura pripada umjetničkom, društveno-humanističkom području odgoja i obrazovanja kao i području tehnike i informacijske tehnologije. Svrha likovne kulture je da osposobi učenike za razumijevanje umjetnosti kroz aktivan (kreativan i kritički) odgovor na umjetnost svojim učestvovanjem, da razumije sebe i svijet istraživanjem i učenjem različitih umjetničkih djela i medija

Uloga koju likovna kultura ima u svakodnevnom životu učenika i u oblikovanju njegovog identiteta polazište je organizacije te pristupa učenja i poučavanja predmeta. Upoznavanjem likovnog/ vizuelnog jezika, razvijanjem likovne/ vizuelne pismenosti, praktičnim upoznavanjem alata i medija, sveobuhvatnim uvidom u likovno stvaralaštvo te razumijevanjem umjetničkih strategija i koncepta učenici stiču kompetencije koje će im pomoći u razumijevanju složene vizuelne okoline i osposobi ih za aktivno sudjelovanje u njenom oblikovanju, kritičkom proučavanju i vrednovanju.

Likovnom kulturom se podstiče propitivanje, istraživanje, pročišćavanje, povezivanje i izražavanje ideja, osjećaja i iskustava u likovnom djelu. Izražavanje putem kreativnog procesa pridonosi učenikovom kompletnom razvoju: višestrukoj inteligenciji, kreativnomu i simboličkom mišljenju, izražajnim i praktično oblikovnim sposobnostima te osobnosti. Takođe potiče samopouzdanje, istrajnost, samodisciplinu, spontanost i želju za slobodnim istraživanjem, razvija pažnju, koncentraciju, osjetljivost za mjeru i cikličnost te pospješuje sposobnost samoizražavanja i kritičkog mišljenja.

Umjetnička djela i stvaralačke aktivnosti pridonose oblikovanju identiteta učenika, jačanju njihovog integriteta i samopoštovanja te stvaranju kulturne i ekološke svijesti. Odgoj i obrazovanje za umjetnost pomoću umjetnosti stvara kreativne pojedince koji aktivno učestvuju u oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline.

Likovna kultura (plastična umjetnost, prostorna umjetnost) - umjetnost koja kao oblik komuniciranja koristi likovni jezik. Izražava se oblicima (crtom, bojom i volumenom). Oblik – *lik*, otuda toj umjetnosti i ime. Imaju i drugi naziv - *plastične umjetnosti* (naglašava opipljivost ovih umjetnosti), a još ih zovu i *prostorne umjetnosti* (čime se naglašava da se likovne umjetnosti izražavaju u prostoru, za razliku npr. od muzike koja se izražava u vremenu). Prema tome, gledati u likovnom smislu znači isto što u književnom smislu znači – čitati. A svrha likovne kulture je u tome da upućuje u likovno čitanje slike, kipa ili građevine. Čovjek dovodi do savršenstva svoje ideje. On svojom slikom prenosi poruku drugom čovjeku o određenim društvenim događanjima. Svojim čulima i razmišljanjima dolazi do saznanja o svijetu u kome živi. Da bi sačuvao on bilježi riječima i slikama.

Različita područja likovnih i vizuelnih umjetnosti (crtež, slikarstvo, skulptura, grafika, dizajn, arhitektura i urbanizam, fotografija, film, strip, primijenjena umjetnost, savremene umjetničke prakse) i raznovrsni načini vizuelne komunikacije se povezuju nizom tematskih cjelina, kroz projekte, interdisciplinarni pristup i međupredmetno povezivanje što doprinosi da učenici upoznaju likovnu kulturu kroz njenu cjelovitu i složenu ulogu koju ima u različitim aspektima života. Povezivanjem s umjetničkim zajednicama i raznovrsnim kulturno-naučnim ustanovama, kao alternativnim prostorima učenja, učenicima se likovno stvaralaštvo, umjetnička događanja i kulturna baština predstavljaju kao dio ličnog identiteta i šireg društvenog konteksta.

Cilj i zadaci

Umjetnosti u odgoju i obrazovanju pridonose intelektualnom, čulnom, osjećajnom, društvenom, duhovnom i kreativnom razvoju učenika, omogućuje povezivanje učeničkih individualnih znanja, spoznaja i iskustava s drugim odgojno-obrazovnim područjima te njihovo integriranje u šire društvene i kulturne vrijednosne sisteme i poglede na svijet.

Učenjem pomoću umjetnosti, upoznavanjem i korištenjem različitih izvora podataka, umjetničkih jezika, tehnoloških postupaka, načina izražavanja i komunikacijskih tehnologija, stvaranjem vlastitih umjetničkih ostvarenja, učestvovanjem u umjetničkim aktivnostima, odgovorom na umjetnička djela i stvaralaštvo te na umjetnička ostvarenja drugih učenika. Učenici se osposobljavaju za istraživanje različitih komunikacijskih puteva prema drugim sadržajima, ljudima i kulturama.

Odgoj pomoću umjetnosti i za umjetnost bitno pridonosi oblikovanju ličnih te društvenih i kulturnih uvjerenja i pogleda na svijet, stvaranju ličnog i društvenog, nacionalnog i evropskog kulturnog identiteta te sticanju univerzalnih humanističkih vrijednosti, poštovanju razlika među ljudima i kulturama, razvijanju empatije, saradnje, solidarnosti te lične, društvene i kulturne odgovornosti.

Likovna kultura stvara senzibilitet kod učenika za kulturu i kulturna događanja u široj društvenoj zajednici, za razumijevanje i očuvanje kulturne baštine, kako one koju čine autorska umjetnička djela tako i one koju čine oblici tradicionalne kulture i umjetnosti, za odgovoran odnos prema prirodi i njenim bogatstvima te za kreativnost u svakodnevnom životu. Ono je u međupovezanosti s ostalim odgojno-obrazovnim područjima,

a stečena znanja i vještine te ovladavanje jezicima umjetnosti osposobljavaju učenike za djelotvornu svakodnevnu javnu, poslovnu i privatnu komunikaciju, cjeloživotno učenje i za uspješno učestvovanje na tržištu rada.

	Fond sati																	
Razred i	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		IX	
	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S
	7 0	2	70	2	7 0	2	7 0	2	3 5	1	3 5	1	3 5	1	3 5	1	3 2	1
Trijad e	210						140						102					
Ukupn o	452 časa																	

U prvoj trijadi se prožima igra, nastava i stvaralaštvo. Smanjit će se razlike među učenicima koji su prije upisa u 1. razred bili u predškolskim ustanovama i onih koji nisu bili u predškolskim ustanovama. Korelacijom "crteža" sa književnošću za djecu ostvarit će se kontakt "crteža" sa umjetnostima, koje su se inspirisale mitom i legendom, bajkom i basnom, zagonetkom i pričom, koje su i učenicima svojstvene, te će se i ta razlika, između maternjeg jezika, simboličke umjetnosti i simboličkog "crteža" učenika, približiti.

Učenici će postepeno osloboditi svoj ekspresivni i impresivni doživljaj i izraz. To će se realizirati kreativnim "crtežom", demonstracijom i analizom "crteža" i umjetnošću. Učenici će iz slika upoznavati i proširivati svoj:

- pogled na opažanje i doživljavanje umjetničkog stvaralaštva i aktivnosti te estetskih vrijednosti (proporcija i recepcija);
- sudjelovanje u umjetničkom stvaralaštvu i aktivnostima (stvaranju ili produkciji te izvođenju ili reprodukciji);
- komunikaciju, socijalizaciju i saradnju umjetnosti, dizajna i medija;
- razumijevanje i vrednovanje umjetničkog stvaralaštva i aktivnosti.

U drugoj trijadi tematske cjeline bi se realizirale kroz likovno kreativni rad u svakom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta obrađena u toku školske godine. Ovakav pristup zaokruživanja jedne cjeline kroz likovne zadatke (likovne probleme) osigurao bi veću preglednost i sistematiziranje gradiva koje djeca trebaju usvojiti i njegovo logičko ponovno proširivanje u drugom polugodištu.

Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih i prezentiranja novih sadržaja i znanja. Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku. Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada djeca vizualiziraju problem koji ranije nisu znala, prepoznaju ga i razriješe putem likovno-tehničkih sredstava. Taj proces kod djece razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja, što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizualno likovnih ideja i problema u komponiranju osmišljenih likovnih kompozicija.

Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu koja djecu uključuje u aktivan proces vizualnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatih nastavnih tema putem kojih djeca spoznaju (stvaraju predstavu) o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva,

U trećoj trijadi kroz ovakvu formu osigurava se kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni devetogodišnji odgoj i obrazovanje. Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada djeca vizueliziraju problem koji ranije nisu znala, prepoznaju i razriješe ga putem likovno - tehničkih sredstava. Taj proces kod djece razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja što utiče na formiranje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i problema u komponiranju osmišljenih likovnih kompozicija.

Likovna pismenost potiče se kroz nastavu koja djecu uključuje u aktivan proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razrješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatih nastavnih tema putem kojih djeca spoznaju /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva, novih medija i okruženja.

Opći cilj je da učenici:

- usvoje i razumiju likovni jezik i razviju likovnu pismenost odgajanjem vizuelnog opažanja te njegova primjena kroz stvaralački (kreativni) i analitički proces, izraze stvaralačko (kreativno) mišljenje produkcijom ideja i rješavanjem problema;
- razviju psihomotoričke i kognitivne vještine upoznavanjem i upotrebom različitih materijala, postupaka i medija;
- razviju kritičko mišljenje, stavove i vrijednosti uspostavljanjem aktivnog i istražujućeg odnosa prema okolini i likovnomu stvaralaštvu;
- razumiju kontekst likovnog djela i ulogu likovnog stvaralaštva u društvu istraživanjem umjetničkog izraza i uspostavljanjem odnosa s društvenim, historijskim, kulturnim i tehnološkim faktorima;
- učestvuju u umjetničkim događanjima i aktivnostima kulturno-naučnih ustanova; razvijaju odgovoran odnos prema savremenoj kulturnoj okolini i umjetničkoj baštini.

PRVA TRIJADA**PRVI RAZRED****Ishodi učenja :**

1. Učenik će bez opterećenja stvarati svoj rad, crtež i sliku.
2. Znati objasniti i opisati šta je zamislio i opisao.
3. Moći će imenovati osnovne boje.
4. Postepeno će oslobađati svoj ekspresivni i impresivni doživljaj i izraz,
5. Moći će iz slika upoznavati i proširivati pogled na svijet, te bogatiti jezik uopšte.
6. Stvaraće i gradiće sigurnost da i sami mogu stvarati i kreirati creže .
7. Razvijaće saradnički odnos u okruženju u kojem se nalaze.
8. Moći će verbalnim izražajem objasniti sviđa li im se umjetničko djelo ili ne.
9. Jednostavnim izrazima i riječima objasniti sadržaj djela i kako su ga oni doživjeli.
10. Razvijat će i jačati motoričke vještine i samostalno izvoditi kompleksnije pokrete i radnje prilikom stvaranje slike ili drugog djela.
11. Usvojiti pravila održavanja higijene radnog prostora i čuvanja postojećih materijala.

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će: - prepoznati tačku i liniju;	Učenici će: - koristiti tačku i liniju u crtanju;	Učenici će: - pokazati upornost tokom rada;
Linija i tačka	- prepoznati različite vrste linija (duge-kratke, debele-tanke, zakrivljene-ravne, isprekidane, otvorene-zatvorene);	- istražiti prostor na kome crta (koristeći relacije za orijentaciju: lijevo-desno, gore-dole, uspravno, koso, vodoravno);	
Boja	- prepoznati i imenovati osnovne boje u vidnom polju i na umjetničkim djelima; - prepoznati i imenovati izvedene (sekundarne) boje; - prepoznati kontrast (svijetlo-tamno);	- koristiti osnovne boje u vlastitom radu (crvena-žuta-plava); - miješati osnovne boje kako bi dobio izvedene (sekundarne) boje; - i sprobati kontrast svijetlo-tamno;	- pokazati početnu osjetljivost za boju; - se spontano izražavati;
Ploha	- razlikovati pravilne i nepravilne oblike;	- nacrtati pravilne geometrijske oblike (kružnica, trokut, kvadrat, praougaonik); - nacrtati nepravilne oblike (mrlja/fleka, slobodni oblici ...);	- pokazati oblike u okruženju;
Površina	- razlikovati glatku i hrapavu površinu;	- koristiti taktilnu osjetljivost za glatke i hrapave površine;	- pokazati interes za istraživanje različitih materijala;

Masa i prostor	- prepoznati karakteristike geometrijskih tijela;	- koristiti gotova obla i rogljasta tijela; - oblikovati obla i rogljasta tijela od prirodnih i drugih materijala (veliko - malo, visoko - nisko, široko - usko, ispod - iznad, meko - tvrdo, hrapavo - glatko);	- pokazati slobodu u likovnom izražavanju; - preuzimanje inicijative i samostalnost u radu;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - imenovati osnovne karakteristike likovnih materijala; - prepoznati pribor kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - opisati svojim riječima načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - isprobati likovne materijale (papir, tekstil, vuna, suhi plodovi, tijesto, plastelin...); - isprobati likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, kolaž); - isprobati likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, kolaž, pastel masni / voštane boje ili suhi/kreda); - isprobati prostorno-plastičke tehnike (papir, karton, ambalaža, plastelin, glinamol); - isprobati likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva,); - isprobati različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje,...);	Učenici će: - isprobavati samostalno likovne materijale, tehnike i alate; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad);
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će: - prepoznati nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu;	Učenici će: - koristiti komunikacijske vještine za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti sve raspoložive resurse; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu;	Učenici će: - tokom rada ispoljavati emocije; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - imenovati likovne i druge pojmove i termine;	Učenici će: - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - uporediti vlastiti i tuđi stvaralački rad;	Učenici će: - porediti radove prema upotrebi likovnih materijala i pojmova; - porediti radove prema izraženoj ideji;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - prepoznati produkte likovnog/vizuelnog izražavanja (crtež, slika, animirani film, fotografija, lutke, igračke slikovnica); - opisati jednostavne vizualne znakove u svojoj okolini (zaštitni znak, saobraćajni znak)	Učenici će: - oblikovati igračku (lutku, zvečku...), slikovnicu; - oblikovati zaštitni i saobraćajni znak; - oblikovati jednostavnu vizualnu poruku kao pomoć u komunikaciji ili orijentaciji u prostoru;	Učenici će: - povezati vizuelne poruke sa namjenama; - povezati oblik sa namjenom;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - razlikovati uređen i haotičan prostor (učionica, prostorija u domu);	Učenici će: - rasporediti predmete u prostoru prema higijenskim kriterijima i kriterijima urednosti;	Učenici će: - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;	Učenici će: - posmatrati i uočavati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;

DRUGI RAZRED

Ishodi učenja :

Odgovno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će: - imenovati tačku i liniju;	Učenici će: - koristiti tačku i liniju po toku i karakteru u crtanju;	Učenici će: - obratiti pažnju na primjenu likovnih problema na svom radu;
Linija i tačka	- opisati različite vrste linija (duge-kratke, debele-tanke, zakrivljene-ravne, isprekidane, otvorene-zatvorene); - imenovati linije po toku i karakteru (smjer i vrste); - prepoznati raspored tačaka raspršene-skupljene, niz tačaka); - prepoznati vrste linija (izlomljena); - prepoznati ritam linija i tačaka;	- primjenjivati različit raspored tačaka na svom radu; - komponovati ritmički linije i tačke; - koristiti izlomljenu liniju na crtežu; - dovesti u skladnu vezu linije i tačke u prostoru (koristeći relacije za orijentaciju: lijevo-desno, gore-dole, uspravno, koso, vodoravno);	- dati primjere različitih linija po toku i karakteru; - pokazati upornost prilikom usklađivanja linije i tačke u prostoru;
Boja	- opisati proces nastanka izvedenih (sekundarnih) boja; - razlikovati osnovne i izvedene boje u vidnom polju i na umjetničkim djelima; - prepoznati hromatske i ahromatske boje; - opisati nastanak promjene vrijednosti boje dodavanjem crne ili bijele;	- koristiti hromatske i ahromatske boje u vlastitom radu; - miješanjem boje s crnom i bijelom dobiti svjetliju i tamniju boju; - isprobati kontrast toplo-hladno;	- pokazati početnu osjetljivost za obojene i neobojene površine, različite svjetline boje; - izražavati doživljaj uz pomoć toplih i hladnih boja; - se spontano izražavati;
Ploha	- prepoznati kontrast (toplo - hladno); - prepoznati ritam pravilnih i nepravilnih oblika;	- izraziti ritam kao ponavljanje pravilnih i nepravilnih oblika;	- pratiti ritam muzike i povezati sa vizuelnim ritmom;
Površina	- opisati glatku i hrapavu površinu; - razlikovati meku i tvrdu površinu;	- izraditi vlastiti dizajn zastave; - koristiti taktilnu osjetljivost za glatke - hrapave, meke - tvrde površine;	- pokazati interes za istraživanje različitih materijala;
Masa i prostor	- opisati karakteristike geometrijskih tijela; - razlikovati tijela u vidnom polju (pravilna/ geometrijska i nepravilna/ slobodna tijela);	- povezati izgled tijela kojim se svakodnevno služe s njihovom namjenom; - oblikovati tijela od prirodnih i drugih materijala s posebnim	- pokazati vizuelno motoričku koordinaciju (postavljanje, slaganje, raspoređivanje gotovih materijala); - održati raspon mogućnosti kontrole materijala (pritisak,

		naglasak na relacije unutar-izvan-na;	nagib, spajanje, oblikovanje i sl.);
		- koristiti postupak građenja, presavijanja, dodavanja i oduzimanja materijala;	- istražiti plastičke forme materijala, predmeta i prostora raznih veličina i oblika;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- opisati osnovne karakteristike likovnih materijala;	- koristiti likovne materijale (papir, karton, tekstil, vuna, suhi plodovi, tijesto, plastelin...);	- pokazati dosljednost u radu;
	- imenovati pribor kojima se likovno izražava;	- koristiti likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda);	Učenici će:
	- opisati način rukovanja likovnim alatima;	- koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni / voštane boje ili suhi/kreda);	- pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata;
	- opisati svojim riječima načine vlastitog likovnog izražavanja;	- koristiti prostorno-plastičke tehnike (papir, karton, ambalaža, plastelin, glinamol);	- poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju;
		- koristiti likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva, paleta);	- demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad);
		- koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje ...);	- pokazati brigu u održavanju radnog prostora i alata;
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- opisati nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu;	- koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva;	- ispoljavati doživljaje temeljene na međudnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija;
		- koristiti sve raspoložive resurse;	- pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada;
		- predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu;	- održavati usmjereno opažanje;
		- koristiti se principom kreativne igre u okviru koje postoje pravila;	
		- prožimati različite umjetničke forme (muzika, ples/ pokret, priča, predstava, igra) u cjeloviti likovni izraz;	

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- opisati likovne i druge pojmove i termine;	- koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada;	- procijeniti rad prema upotrebi likovnih materijala i pojmova;
	-razlikovati redoslijed faza posmatranja;	-povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem;	- procijeniti rad prema izraženoj ideji;
		- analizirati vlastiti i tuđi stvaralački rad (u odnosu na likovne probleme);	

2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - prepoznati produkte likovnog/vizuelnog izražavanja (crtež, slika, kip, spomenik, animirani i igrani film, fotografija, lutke, slikovnica); - prepoznati piktogram; - imenovati osnovne kulturno-umjetničke institucije na osnovu neposrednog iskustva;	Učenici će: - oblikovati igračku (lutku, masku, bubanj, kastanjete...), slikovnicu; - osmisлити piktogram; - oblikovati jednostavnu likovnu/vizualnu poruku kao pomoć u komunikaciji ili orijentaciji u prostoru;	Učenici će: - povezati vizuelne poruke sa namjenama; - povezati oblik sa namjenom; - povezati likovne/vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - posjetiti kulturno-umjetničke institucije u okruženju;
------------------------	---	--	---

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uređen i haotičan prostor (škola, dom, moje mjesto); - uočiti neposredno prostor i odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u posjećenim kulturno-umjetničkim institucijama;	Učenici će: - rasporediti predmete u prostoru prema higijenskim kriterijima i kriterijima urednosti; - istražiti neposredno prostor i uočiti odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u posjećenim kulturno-umjetničkim institucijama;	Učenici će: - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - kratko opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju;	Učenici će: - posmatrati i uočavati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju uz podršku.

TREĆI RAZRED

Ishodi učenja :

Odgovno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Spособnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će: - prepoznati suprotnost različitih vrsta linija po karakteru (duge-kratke, debele-tanke); - opisati ritam linija i tačaka; - uočiti linije/ crte kao granice odnosno ivice trodimenzionalnog oblika; - imenovati konturnu /obrisnu liniju na crtežu; - identificirati odnose veličina oblika na crtežu (proporcije); - prepoznati linije/crte kao trag kretanja u prostoru i na likovnim djelima; - opisati paralelne linije;	Učenici će: - izraziti suprotnost linija različitim likovnim tehnikama; - komponovati ritmički linije i tačke; - stvarati oblike konturnim linijama; - upoređivati odnose veličina oblika na crtežu (proporcije); - dovesti u skladnu vezu linije i tačke u prostoru; - koristiti igre šaranja i spontano uobličavanje linijom (gipkost i pokretljivost linije, određenost i čistota linije) - koristiti paralelne linije;	Učenici će: - obratiti pažnju na primjenu suprotnih vrijednosti likovnih elemenata na svom radu; - dati primjere sličnih i različitih linija po karakteru; - vježbati predstavljanje oblika linijom; - prakticirati/vježbati crtačku pokretljivost ruke, šake i prsta; - kroz sadržaje drugih predmeta objasniti razlike u korištenju paralelnih linija;
Linija i tačka			
Boja	- imenovati hromatske i ahromatske boje; - opisati nastanak promjene vrijednosti boje dodavanjem crne ili bijele;	- koristiti hromatske i ahromatske boje u vlastitom radu; - miješanjem boje s crnom i bijelom dobiti svjetliju i tamniju boju;	- pokazati osjetljivost za obojene i neobojene površine, različite svjetline boje; - izažavati doživljaj uz pomoć toplih i hladnih, svijetlih i tamnih boja;

	- prepoznati nijanse boje (najsvjetlija – najtamnija nijansa jedne boje); - opisati kontrast (svijetlo-tamno); - opisati kontrast (toplo-hladno); - imenovati pojmove slika, slikar, slikati;	- koristiti različite nijanse jedne boje; - izražavati kontrast svijetlih i tamnih nijansi boje; - izražavati kontrast toplih i hladnih boja; - slagati elemente i skupove istih i različitih boja, korištenjem gotovih elemenata (logičkih blokova isl.);	- koristiti spontani ritam, bojenih mrlja, linija i svjetlina; - samostalno razvijati osjetljivost za boje i tonove;
Ploha	- uočavati raspored elemenata i sklad cjelina; - prepoznati različite tipove slova (geometrijski i slobodni oblik); - imenovati pojmove fotografija, fotograf, fotografisanje;	- oblikovati različite tipove slova; - uporediti obilježja slova prema: veličini, debljini i obliku; - izraditi dizajn čestitke; - uporediti pojmove slika-fotografija, slikar-fotograf, slikati-fotografisati;	- vježbati oblikovanje različitih tipova slova kroz jednostavne vizuelne poruke; - interpretirati obilježja slova prema veličini, debljini i obliku; - pokazati na primjerima iz okruženja različitu upotrebu pojmova slika i fotografija;
Površina	- uočiti suprotnost između glatke i hrapave površine;	- izraziti suprotnost glatkih i hrapavih površina različitim likovnim tehnikama i postupcima;	- pokazati interes za istraživanje različitih materijala i tehnika;
Masa i prostor	- imenovati pojmove kip, kipar, kiparstvo; - odrediti odnose različitih veličina masa; - prepoznati reljef; - odrediti suprotnosti različitih površina masa; - prepoznati prostor unutrašnji i vanjski;	- razlikovati pojmove kip, kipar, kiparstvo; - praviti oblike različitih veličina; - kombinovati različite površine u oblikovanju mase (izrada reljefa); - koristiti postupak građenja, presavijanja, kombinovanja različitih materijala, utiskivanja, perforiranja, dodavanja i oduzimanja materijala;	- pokazati vizuelno motoričku koordinaciju pri kombinovanju materijala; - održati raspon mogućnosti kontrole materijala (pritisak, nagib, spajanje, oblikovanje isl.); - i stražiti plastičke forme materijala, predmeta i prostora raznih veličina i oblika;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - opisati osnovne karakteristike likovnih materijala; - imenovati pribor kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, tekstil, vuna, suhi plodovi, tijesto, plastelin, pijesak, kamenčići...); - koristiti likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, plastelin, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, lje pilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata;

3. Stvaralački/ istraživački proces	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- opisati nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - opisati proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije;	- koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti sve raspoložive resurse; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom kreativne i eksperimentalne igre;	- ispoljavati doživljaje temeljene na međuodnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - održavati usmjereno opažanje; -navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacije;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- razlikovati redoslijed faza posmatranja; - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela;	- povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukciju umjetničkih djela;	- procijeniti rad prema upotrebi likovnih materijala i pojmova na vlastitom, tuđem stvaralačkom radu i reprodukciji umjetničkog djela uz podršku; - procijeniti rad prema izraženoj ideji;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- imenovati zanimanja prema likovnom području: slikar, kipar, fotograf; - opisati produkte likovnog/vizuelnog izražavanja (crtež, slika, kip, spomenik, animirani i igrani film, fotografija, reljef); - imenovati osnovne kulturno-umjetničke institucije na osnovu neposrednog iskustva;	- oblikovati jednostavnu likovnu/vizualnu poruku; - izraditi plan radionice u prostoru galerije, muzeja, umjetničkog ateljea; - izraditi projekt zajedno sa umjetnicima;	- povezati vizuelne poruke sa namjenama; - povezati likovne/vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - posjetiti kulturno-umjetničke institucije u okruženju;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- opisati uređen i haotičan prostor; - uočiti neposredno prostor i odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u posjećenim kulturno - umjetničkim institucijama;	-r aspoediti predmete u prostoru prema higijenskim kriterijima i kriterijima urednosti; - istražiti neposredno prostor i uočiti odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u posjećenim kulturno-umjetničkim institucijama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor;	- pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - kratko opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju;	- posmatrati i uočavati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;	- procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju uz podršku.

Didaktičke napomene:

Likovno stvaralačko izražavanje i predstavljanje vezani su za određene teme i motive iz života (tematski rad) ili književnost za djecu (ilustracije), prikaz likova, scena i zbivanja iz bajki, basni, pjesmica, prikaz određenog događaja, radnji, emocija (igre i predstave i sl.), početno uvođenje u slobodnu likovnu deskripciju, naraciju i interpretaciju i u elementarno doživljavanje i ostvarivanje deskriptivne, narativne i ekspresivne funkcije linije i crteža. Razvijati kod učenika likovni senzibilitet, mišljenje, pamćenje, stvaralačku maštu i sposobnost likovnog izražavanja.

Tokom rada, nastavnici vode računa o razvojnim karakteristikama, mogućnostima i interesima učenika ovog uzrasta. Predmet se izvodi praktično, a komponente ZJNPP se integriraju, tako da tokom jednog časa se osim crtanja ili oblikovanja izvodi i refleksija i estetika.

Napominjemo da se pojmovi i novi termini praktično isprobavaju i usvajaju. Isto tako potrebno je njegovati prirodnu radoznalost i kreativnost djeteta, a izbjegavati rutine i šablonizacije. Od prvog razreda započeti sa razlikovanjem pojmova crteža, slike, modela i razvijati samoprocjenu rada (vizuelno-estetsku kulturu).

U drugom razredu nastaviti sa razlikovanjem pojmova crteža, slike, modela, kipa i spomenika. Uvesti likovnu reprodukciju kao didaktičko sredstvo. Planirati posjete institucijama (razraditi aktivnosti usmjerene na refleksiju viđenog).

U trećem razredu uvodi se novi likovni pojam "frotaž" kao naziv za tehniku prenošenja hrapave površine predmeta (kovanica, kora drveta, list, zid...) na papir postupkom protrljavanja grafita, ugljena, drvene olovke. U sadržajima nije korišten pojam "tipografija" i "dizajn" nego "oblikovanjem različitih tipova slova i izradom čestitke" uvoditi učenike u likovnu oblast dizajna.

DRUGA TRIJADA

ČETVRTI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
Linija i tačka	- objasniti ulogu konturne/obrisne linije na crtežu; - imenovati strukturnu/ gradbenu liniju; - prepoznati odnose linija prema značenju (konturna/ obrisna, strukturna/ gradbena); - prepoznati ulogu teksturne linije; - uočiti i prepoznati crtačke teksture; - identificirati svjetlinu i tamninu (valer) površine na osnovu gustine i rasporeda linija i tačaka;	- koristiti gradbene linije; - dovesti u skladnu vezu obrisne i gradbene linije; - popunjavati površine tačkama, paralelnim i ukrštenim potezima različite gustine i jačine; - istražiti jedinstvo ostvareno kroz dominaciju jednog likovnog elementa-teksture; - popunjavati površine osnovnih geometrijskih oblika i različitih slobodnih oblika tonovima u tri različite jačine (valer);	- dati primjere strukture/ građe predmeta ili biljnih i životinjskih oblika iz okruženja; - vježbati predstavljanje oblika, građe i površine, obrisnom, gradbenom i teksturnom linijom; - vježbati različitu likovnu perceptivnost/ opažaj i osjetljivost u prepoznavanju svijetlih i tamnih površina; - prakticirati crtačku pokretljivost ruke, šake i prsta;
Boja	- objasniti nastanak promjene vrijednosti boje dodavanjem crne ili bijele; - imenovati tonsku gradaciju (stepenovanje tonova); - prepoznati nijanse boje (pet različitih nijansi jedne boje); - razlikovati tonsko i kolorističko slikanje; - uočiti komplementarni kontrast u okolini i na likovnim djelima; - prepoznati simboliku toplih i hladnih boja (kadar animiranog ili igranog filma, likovnog djela ...);	- miješanjem boje s crnom i bijelom dobiti pet različitih nijansi jedne boje; - koristiti tonsku skalu jedne boje u svom izrazu; - vježbati tonsko i kolorističko slikanje; - izražavati se komplementarnim parovima boja; - izražavati misli i osjećanja bojom, - ispoljiti doživljaj funkcije boje asocijativno i simbolički;	- pokazati osjetljivost za različite svjetline boje; - i zražavati doživljaj uz pomoć toplih i hladnih boja; - s amotalno razvijati osjetljivost za sklad boja i tonova; - ispoljiti doživljaj sklada komplementarnih parova u okolini i likovnim djelima; - izraziti vlastiti doživljaj funkcije boje asocijativno, simbolički i ekspresivno; - spontano izraziti sadržaja iz mašte, književnih djela, filma ...;
Ploha	- uočavati simetrični i asimetrični raspored elemenata; - prepoznati pozitivni i negativni prostor; - prepoznati matricu/ kliše; - prepoznati otisak; - objasniti postupak otiskivanja; - imenovati pojam plakat; - uočiti oblik i veličinu slike u odnosu na oblik i veličinu teksta na plakatu; - imenovati pojmove grafičar - grafika;	- upoređivati simetrične i asimetrične rasporede elemenata; - koristiti postupak otiskivanja u tehnikama visokog tiska (krompir tisak, plutani čep, spužva tisak ...); - izraditi plakat sa likom u pokretu (sport, ples); - koristiti različite tipove slova; - uporediti pojmove grafičar - grafika; - uporediti pojmove grafički dizajn- dizajner - dizajniranje;	- tražiti simetriju i asimetriju u okruženju; - vježbati oblikovanje različitih tipova slova kroz jednostavne vizuelne poruke; - interpretirati obilježja slova prema veličini, debljini i obliku; - pokazati na primjerima iz okruženja različitu upotrebu plakata; - posjetiti štampariju / tiskaru;

	- imenovati pojmove grafički dizajn- dizajner - dizajniranje;		
Površina	- uočiti slikarske teksture;	- izraziti slikarske teksture bojom, potezom i mrljom kao sastavnim dijelovima površine;	- pokazati interes za istraživanje različitih postupaka u obradi površine (prskanje bojom, grebanje po površini, tačkanje, tapkanje...);
Masa i prostor	- uočiti suprotnost između punog i praznog prostora; - prepoznavati ravnotežu u prostoru; - razlikovati reljef (visoki, niski i udubljeni); - prepoznati skulpturu (figura, torzo, poprsje/ bista, portret) kao kiparsko djelo; - imenovati pojmove scena – scenografija - scenograf;	- razlikovati i izražavati suprotnosti punog i praznog prostora; - izražavati ravnotežu u prostoru; - izražavati doživljaj mase prostora visokog, niskog i udubljenog reljefa; - izraziti masom ljudsko tijelo; - raspoređivati elemente u prostoru tražeći najskladniji odnos među njima upotrebom različitih materijala u oblikovanju scene;	- pokazati vizuelno motoričku koordinaciju pri kombinovanju materijala; - održati raspon mogućnosti kontrole materijala (pritisak, nagib, spajanje, oblikovanje i sl.); - istražiti plastičke forme materijala, predmeta i prostora raznih veličina i oblika; - pokazati dosljednost u radu;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - povezati osnovne karakteristike likovnih materijala; - opisati tehnike kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, suhi plodovi, tijesto, plastelin, pijesak, kamenčići, krompir, plutani čep, ...); - koristiti likovne crtaće tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, plastelin, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje, oblikovanje matrice, otiskivanje ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - se kreativno izraziti tokom rada;
3. Stvaralački/ istraživački proces	Učenici će: - opisati nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - opisati proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije;	Učenici će: - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti vježbe za prostornu i vizuelnu komunikaciju; - koristiti sve raspoložive resurse; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom kreativne i eksperimentalne igre;	Učenici će: - ispoljavati doživljaje temeljene na međudodnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - održavati usmjereno opažanje; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacije;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja; - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela; - prepoznati poruke vizuelnih medija (plakat, reklama/spot, film ...);	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukciju umjetničkih djela; - povezati tekstualnu i slikovnu poruku;	Učenici će: - procijeniti rad prema upotrebi likovnih materijala i pojmova na vlastitom, tuđem stvaralačkom radu i reprodukciji umjetničkog djela uz podršku; - procijeniti rad prema izraženoj ideji; - svojim riječima izraziti poruku vizuelnih medija;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - imenovati zanimanja prema likovnom području: kipar, grafičar, grafički dizajner; - opisati produkte likovnog/ vizuelnog izražavanja (skulptura, otisak, plakat, reljef);	Učenici će: - oblikovati jednostavnu likovnu/ vizualnu poruku; - izraditi plan radionice u prostoru štamparije; - izraditi projekt zajedno sa umjetnicima;	Učenici će: - povezati vizuelne poruke sa namjenama; - povezati likovne/ vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - posjetiti štampariju;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - opisati uticaj uređenog prostora po principu simetrije i asimetrije na čovjeka; - opisati svojim riječima uticaj haotičnog prostora na čovjeka ;	Učenici će: - uporediti prostorne cjeline i istražiti kako čovjek prostornom organizacijom prilagođava svoj životni prostor prirodnom okolišu i vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - tokom posjeta posmatrati prostor i uočiti odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u arhitekturi (dio-cjelina);
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - kratko opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju;	Učenici će: - posmatrati i uočavati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati (svojim riječima) umjetničku reprodukciju uz podršku.

PETI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
Linija i tačka	- prepoznati položaj tačke i crta u formatu papira; - opisati položaj tačke i crta u formatu papira; - prepoznati elemente kompozicije; - objasniti odnose linija prema značenju (konturna/obrisna, strukturna/gradbena); - prepoznati razliku između stanja mirovanja i pokrenutosti crta (statičan i dinamičan ritam); - prepoznati vizuelni kompozicijski naglasak (dominaciju); - objasniti svjetlinu i tamninu (valer) površine na osnovu gustine i rasporeda linija i tačaka;	- uspostaviti skladan odnos tačke i crta (vodoravna, uspravna, centralna kompozicija); - dovesti u skladnu vezu obrise i gradbene linije; - kombinirati statičan i dinamičan ritam linija i tačaka; - istražiti jedinstvo ostvareno kroz dominaciju kompozicijskog ritma; - popunjavati površine tačkama, paralelnim i ukrštenim potezima različite gustine i jačine;	- dati primjere elemenata kompozicije iz okruženja; - dati primjere statičnog i dinamičnog ritma u okruženju i umjetničkih djela; - vježbati predstavljanje oblika i građe, obrisnom i gradbenom linijom; - vježbati različitu likovnu perceptivnost / opažaj i osjetljivost u prepoznavanju svijetlih i tamnih površina; - prakticirati crtačku pokretljivost ruke, šake i prsta;
Boja	- prepoznati ritam obojenih mrlja/potez/ploha, svjetlina; - uočiti optičko miješanje boja tačkama osnovnih boja; - prepoznati kontrast kvaliteta boje (zasićene i nezasićene boje);	- izražavati ritam obojenih mrlja/potez/ploha, svjetlina; - izraziti optičko miješanje boja tačkama osnovnih boja; - koristiti zasićene i nezasićene boje;	- pokazati osjetljivost za optičko miješanje boja; - samostalno razvijati osjetljivost za sklad boja i tonova; - izraziti vlastiti doživljaj zasićene i nezasićene boje; - spontano izraziti sadržaje iz mašte, književnih djela, filma ...;
Ploha	- prepoznati ornament kao narodni ukras i njegove elemente; - imenovati pojam strip; - imenovati elemente stripa (tema, kadar, odnos slike i teksta; linija – ploha – boja); - imenovati pojam strip crtač – strip autor; - uočiti ritam likova i lik u pokretu;	- koristiti preplete u izvedbi ornamenta; - istražiti kadar u stripu (planovi: krupni-bliski-srednji-total-detalj); - izraziti kadrove u nizu u stripu; - izraziti ritam likova i lik u pokretu;	- pokazati na primjerima iz okruženja široku upotrebu ornamenta (stećak, narodne nošnje, nakit, upotrebnih predmeta...); - vježbati oblikovanje različitih tipova slova za strip; - pokazati na primjerima iz okruženja različitu upotrebu stripa; - učestvovati u radionici sa strip crtačem;
Površina	- uočiti razliku između slike i dekoracije; - prepoznati rukopis umjetnika, lazurno/ prozirno/ tanko i pastozno/ gusto/ debelo nanošenje boje na podlogu; - prepoznati kompoziciju i rekompoziciju;	- izraziti različite slikarske rukopise (lazurno/ prozirno/ tanko i pastozno/ gusto/ debelo nanošenje boje na podlogu); - istražiti i izraziti rekompoziciju elemenata određene kompozicije fotomontažom;	- istražiti različite postupke i tehnike koje daju različite rukopise umjetnika (lazurno/ prozirno/ tanko i pastozno/ gusto/ debelo nanošenje boje na podlogu); - prepoznati različite rukopise na umjetničkim djelima;

Masa i prostor	- prepoznati obilježja naselja različitih krajeva; - imenovati pojmove arhitektura – arhitekta; - uočiti raspored, odnose veličina različitih oblika; - imenovati pojam 'produkt dizajna/industrijskog dizajna'; - razlikovati različite vrste dizajna (grafički, industrijski ...);	- istražiti i izraziti razliku između likovne i primjenjene umjetnosti (razlikovati kiparsko djelo od produkt dizajna); - izraziti raspored, odnose veličina različitih oblika (prostorno oblikovanje – modeliranje i građenje); - izraziti oblik predmeta prema njegovoj namjeni;	- uporedjivati svoj rad u odnosu na tuđi (kroz rekompoziciju); - pokazati inventivnost u izradi produkt dizajna; - pokazati vizuelno motoričku koordinaciju pri kombinovanju materijala; - održati raspon mogućnosti kontrole materijala (pritisak, nagib, spajanje, oblikovanje i sl.); - pokazati dosljednost u radu;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - povezati osnovne karakteristike likovnih materijala; - opisati tehnike kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, stiropor, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, suhi plodovi, tijesto, plastelin, pijesak, kamenčići, krompir, plutani čep, ...); - koristiti likovne crtaće tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, stiropor, plastelin, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak, skalpel ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - se kreativno izraziti tokom rada;
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će: - objasniti nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - objasniti proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije;	Učenici će: - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti vježbe za prostornu i vizuelnu komunikaciju; - koristiti sve raspoložive resurse; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom inventivne i eksperimentalne igre;	Učenici će: - ispoljavati doživljaje temeljene na međudodnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - održavati usmjereno opažanje; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacija;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja; - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela;	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada;	Učenici će: - procijeniti rad prema upotrebi likovnih materijala i pojmova na vlastitom, tuđem stvaralačkom radu i reprodukciji umjetničkog djela uz podršku;
---	---	---	--

	- prepoznati poruke vizuelnih medija (strip); - prepoznati prostorno djelovanje na čovjeka (kroz arhitekturu i urbanizam);	- analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukciju umjetničkih djela; - povezati tekstualnu i slikovnu poruku;	- procijeniti rad prema izraženoj ideji; - svojim riječima izraziti poruku vizuelnih medija;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - imenovati zanimanja prema likovnom području: strip crtač/strip autor, produkt dizajner, arhitekta; - opisati ulogu produkt dizajna i arhitekture u svakodnevnom životu čovjeka; - razlikovati strip od ilustracije;	Učenici će: - oblikovati jednostavnu likovnu/vizualnu poruku; - izraditi plan radionice u prostoru škole (strip crtač/strip autor); - raspravljati argumentirano o primjerima antiumjetničkog pristupa procesu stvaranja;	Učenici će: - povezati vizuelne poruke sa namjenama; - povezati likovne/vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - razumjeti građenje identiteta kroz njegovanje kulturne baštine;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - opisati uticaj uređenog prostora po principu skladnog urbanističkog planiranja; - opisati svojim riječima uticaj neplanskog uređenja prostora u zajednici;	Učenici će: - uporediti prostorne cjeline i istražiti kako čovjek prostornom organizacijom prilagođava svoj životni prostor prirodnom okolišu i vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju umjetnosti i umjetnika na oblikovanje životnog prostora i njihov položaj u društvu; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - tokom posjeta posmatrati prostor i uočiti odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u arhitekturi (dio-cjelina);
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - kratko opisati (svojim riječima) umjetnička djela;	Učenici će: - kroz kviz znanje pokazuju znanje termina i pojmova iz područja likovne umjetnosti;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati (svojim riječima) umjetnička djela uz podršku.

Didaktičke napomene

U 4. razredu nastavnici će 'imenovati tonsku gradaciju' bez uvođenja termina 'valer'. U sadržaju se koristio i pojam 'matrica/kliše' koji se odnosi na obrađenu ploču (karton, spužva, pluto, kromir...) s koje se vrši otiskivanje grafičkih listova, odnosno grafika. Kada se koristi 'reljef - visoki-niski-udubljeni' misli se na kiparski a ne geografski reljef. Prilikom posjete štampariji, galeriji, muzeju ... potrebno je izraditi 'plan radionice' koji se odnosi na razrađene aktivnosti za posjetu.

U 5. razredu nastavnici koriste pojam 'centralna kompozicija' koja može biti kružna, kvadratna. Pod pojmovima 'zasićene i nezasićene boje' se misli na boje jakog i slabog intenziteta (čistoća boje). Kada se koristi pojam 'preplet ornamenta' preporučuje se povezivanje sa tradicionalnim motivima iz kulturne baštine.

Kadar je okvir u kojem se vizuelizira neka radnja u stripu.

ŠESTI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
Linija i tačka	- objasniti linije prema toku i karakteru (duge - kratke, debele - tanke, svijetle - tamne, zakrivljene - ravne, isprekidane...); - definisati linije prema značenju (konturna, strukturna, teksturna); - prepoznati ulogu ekspresivne linije u crtežu; - imenovati kroki crtež - definisati valer kao svjetlosnu vrijednost u crtežu na osnovu gustine rasporeda linija i tačaka; - razlikovati linearni i tonski crtež;	- dovesti u skladan odnos linije različite po toku i karakteru; - koristiti različite gustine strukturnih linija i tačaka u složenijim strukturama; - koristiti različite vrste teksturnih linija u prikazivanju karaktera površine; - izraziti ekspresivne vrijednosti toka i karaktera konturnih linija u kroki crtežu; - popunjavati površine tačkama, paralelnim i ukrštenim linijama različite gustine i jačine u svrhu stvaranja više valerskih vrijednosti;	- dati primjere linija po toku i karakteru u skladu s postavljenim likovnim problemom; - povezati crtačke likovne probleme sa sadržajima iz drugih nastavnih predmeta; - vježbati predstavljanje oblika i građe, konturnom i strukturnom i teksturnom linijom; - vježbati različitu likovnu perceptivnost/ opažaj i osjetljivost u prepoznavanju svijetlih i tamnih tonskih vrijednosti; - prakticirati crtačku pokretljivost ruke i šake;
Boja	- imenovati pojam boje (boja kao pigment, boja kao svjetlost); - imenovati u krugu boja primarne, sekundarne i tercijarne boje - imenovati tonsku skalu hromatskih i ahromatskih boja; - definisati valer; - prepoznati monohromno slikanje; - imenovati kontrast toplo-hladno; -prepoznati komplementarni kontrast;	- istražiti mehaničko miješanje boja kroz nastanak sekundarnih i tercijarnih boja; - izvoditi tonsku skalu hromatskih i ahromatskih boja; - koristiti monohromno slikanje; - primijentiti kontrast toplo - hladno u likovnom izrazu; - koristiti komplementarni kontrast;	- pokazati osjetljivost za mehaničko miješanje boja; - samostalno razvijati osjetljivost za tonske vrijednosti hromatskih i ahromatskih boja; -d ati primjere monohromnih cjelina iz okruženja (likovna djela, svakodnevnica...); - izraziti vlastiti doživljaj kontrasta toplo - hladno; - izraziti vlastiti doživljaj komplementarnog kontrasta;
Ploha	- imenovati simetriju-asimetriju - imenovati pravilne (geometrijske) i nepravilne (slobodne) oblike - razlikovati pozitivni i negativni prostor - imenovati matricu/klišé - definisati pojam grafičkog otiska - prepoznati visoki tisak (kartonski tisak)	- koristiti simetrične i asimetrične rasporede elemenata; - kombinovati pravilne i nepravilne oblike u kompoziciji - odrediti pozitivni i negativni prostor; - koristiti postupak otiskivanja u tehnici kartonskog tiska;	- tražiti simetriju i asimetriju u okruženju i na likovnim djelima; - dati primjere pravilnih i nepravilnih oblika u okruženju; - obraćati pažnju na kompleksnost prostornih cjelina u smislu povezanosti pozitivnog i negativnog prostora;
Površina	- imenovati teksturu kao karakter površine; - imenovati slikarsku teksturu (glatka-hrapava, sjajna-mat);	- koristiti teksturu u vlastitom radu; - izraziti različite vrijednosti slikarske texture (glatka-hrapava, sjajna-mat);	- pokazati slobodu u likovnom izražavanju slikarskim teksturama; - vježbati vizuelnu i taktilnu osjetljivost kroz različite karaktere površina;

Masa i prostor	- uočiti plastičke teksture; - imenovati geometrijska tijela; - prepoznati negeometrijska (slobodna) tijela; - uočiti složene prostorne strukture i konstrukcije	- izraziti kontrast tekstura u prostornom oblikovanju; - praviti složene cjeline od pravilnih i slobodnih tijela; - istražiti odnos mase/volumena i prostora; - izraziti prostorne strukture i funkcionalnost prostora na temelju nacrtu;	- pokazati vizuelnu i motoričku koordinaciju pri kombinovanju materijala; - vježbati predstavljanje odnosa mase/volumena i prostora; - obraćati pažnju na povezanost oblika i funkcije u arhitekturi;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - definisati osnovne karakteristike likovnih materijala; - opisati tehnike kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, stiropor, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, plastelin, pijesak, ...); - koristiti likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero, tuš-kist); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, stiropor, plastelin, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak, skalpel ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - kreativno se izraziti tokom rada;
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će: - objasniti nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - objasniti proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije; - analizirati likovne radove ukazujući na moguće nedostatke ili zanimljiva rješenja	Učenici će: - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti vježbe za prostornu i vizuelnu komunikaciju; - koristiti sve raspoložive resurse; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom inventivne i eksperimentalne igre; - preoblikovati vlastita i tuđa likovna rješenja	Učenici će: - ispoljavati doživljaje temeljene na međudodnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - održavati usmjereno opažanje; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacije;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja (analiza i sinteza); - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela; - opisati međudjelovanje mase/volumena i prostora;	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukciju umjetničkih djela;	Učenici će: - procijeniti rad na osnovu pravilne i nepravilne upotrebe likovnih materijala; - procijeniti vlastiti i tuđi stvaralački rad na osnovu upotrebe likovnih elemenata i principa; - procijeniti rad prema izraženoj ideji;
---	---	--	---

2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - razlikovati oblike umjetničkog izražavanja i vrste zanimanja (crtičar, grafičar, slikar, kipar, arhitekta); - prepoznati autore likovnih djela čije se reprodukcije koriste u nastavi; - razlikovati crtež, sliku i grafiku; - razlikovati reljef i punu plastiku; - razlikovati kulturno-umjetničke institucije na osnovu iskustva;	Učenici će: - oblikovati likovne/vizualne izraze u različitim medijima (crtež, grafika, slika, reljef, skulptura, arhitektura); - posmatrati reprodukcije likovnih djela iz historije umjetnosti; - selektirati primjere likovnih djela u kulturno-umjetničkim institucijama na osnovu likovnih tehnika; - ocijeniti značaj kulturno-umjetničkih institucija u okruženju;	Učenici će: - povezati likovne/vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - primijetiti značaj likovnih djela iz domaće i svjetske kulturne baštine; - voditi brigu o kulturnoj baštini; - posjećivati kulturno-umjetničke institucije;
------------------------	---	---	---

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - razlikovati uticaj uređenog i neuređenog prostora na čovjeka; - prepoznati kič u okruženju;	Učenici će: - istražiti kako čovjek upotrebom različitih materijala, struktura i konstrukcija prilagođava svoj životni prostor vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor; - raspravljati o primjerima anti-umjetničkog pristupa procesu stvaranja (kič) u okruženju;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju umjetnosti i umjetnika na oblikovanje životnog prostora i njihov položaj u društvu; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učenjskih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - tokom posjeta posmatrati prostor i uočiti odnose elemenata kroz funkciju i estetiku u arhitekturi (dio-cjelina);
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati umjetnička djela;	Učenici će: - pokazati poznavanje termina i pojmova iz područja likovne umjetnosti;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - opisati umjetnička djela uz podršku; - tražiti vezu između forme i sadržaja pri interpretaciji djela;

TREĆA TRIJADA

SEDMI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/ principi	Učenici će: - razlikovati vrste teksturnih vrijednosti površine (glatka - hrapava, sjajna - mat) - istraživati sličnosti i razlike između teksturne i strukturne linije - prepoznati raster tačaka i raster linija;	Učenici će: - koristiti linije i tačke u cilju stvaranja različitih tekstura; - upotrebljavati strukturne i teksturne linije u crtežu sa ciljem predstavljanja građe i površine neke materije; - koristiti različite gustine tačaka i linija sa ciljem predstavljanja rastera;	Učenici će: - dati primjere različitih tekstura na likovnim djelima i u okruženju; - vježbati predstavljanje građe i površine neke materije; - povezati crtačke likovne probleme sa sadržajima iz drugih nastavnih predmeta; - prakticirati crtačku pokretljivost ruke i šake; - samostalno razvijati osjetljivost za tonske vrijednosti boja;
Linija i tačka			
Boja	- imenovati lokalnu boju u plošnom slikanju; - imenovati tonsku modelaciju; - opisati postupak optičkog miješanja boja; - razlikovati mehaničko i optičko miješanje boja; - prepoznati simboličku i asocijativnu ulogu boje	- izraziti različite lokalne boje; - primijeniti tonsku modelaciju; - uporediti plošno slikanje i tonsku modelaciju; - i stražiti optičko miješanje boja (tačka, mrlja, potez); - koristiti mehaničko i optičko miješanje boja; - izraziti simboličko i asocijativno značenje boje kroz dizajn naslovne strane (knjiga, časopis itd);	- pokazati osjetljivost za mehaničko i optičko miješanje boja; - dati primjere plošnog slikarstva i tonske modelacije na likovnim djelima; - izraziti vlastiti doživljaj simboličkog i asocijativnog značenja boje;
Ploha	- imenovati vrste kompozicije (horizontalna, vertikalna, dijagonalna, kružna, ovalna, piramidalna i slobodna); - imenovati pozitivni i negativni prostor plohe - objasniti pojam matrice u visokom tisku; - prepoznati vrste grafičkih tehnika (visoki, duboki, plošni i propusni tisak); - kratko opisati linorez kao tehniku visokog tiska;	- organizirati elemente na plohi prema vrsti kompozicije (horizontalna, vertikalna, dijagonalna, kružna, ovalna, piramidalna i slobodna); - dovesti u skladnu vezu pozitivni i negativni prostor plohe; - obraditi matricu za visoki tisak; - koristiti postupak otiskivanja grafičke tehnike linorez; - uporediti pozitivni i negativni prostor plohe;	- tražiti vrste kompozicije u okruženju i na likovnim djelima; - dati primjere vrsta kompozicije (horizontalna, vertikalna, dijagonalna, kružna, ovalna, piramidalna i slobodna); - obraćati pažnju na kompleksnost prostornih cjelina u smislu povezanosti pozitivnog i negativnog prostora;
Površina	- opisati teksturu kao karakter površine; - razlikovati slikarsku teksturu (glatka-hrapava, sjajna-mat); - Imenovati fakturu kao umjetnikov rukopis (lazurno-pastozno)	- istražiti različite teksture i njihov međusobni odnos; - koristiti različite načine nanošenja boje na slikarsku podlogu (lazurno-pastozno);	- posjetiti izložbu grafika - pokazati slobodu u likovnom izražavanju slikarskim teksturama i fakturama; - pokazati konstruktivnost u rješavanju likovnih problema koji se odnose na obradu površine u slikarstvu; - vježbati vizuelnu i taktilnu osjetljivost kroz različite karaktere površina;

Masa i prostor	- imenovati odnos mase/volumena i prostora (puna, prošupljena, ispupčeno-udubljena, linijski istanjena i plošno istanjena masa); - prepoznati dinamiku linijske istanjene mase u kompozicijskim odnosima s prostorom; - imenovati karakteristike produkt dizajna;	- oblikovati žicu ili nit u funkciji realizacije kompozicije linijski istanjene mase; - oblikovati upotrebnii predmet u skladu sa funkcijom i estetikom (sklad oblika i funkcionalnosti);	- pokazati vizuelnu i motoričku koordinaciju pri kombinovanju materijala; - vježbati predstavljanje odnosa mase/volumena i prostora; - obraćati pažnju na povezanost oblika i funkcije u dizajnu;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - definisati osnovne karakteristike likovnih materijala; - opisati tehnike kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, linoleum, ambalaža, stiropor, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, pijesak, ...); - koristiti likovne crtaće tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero, tuš-kist); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, stiropor, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, lje pilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak, skalpel, grafički nožići ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje, otiskivanje ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - kreativno se izraziti tokom rada;
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će: - objasniti nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - objasniti proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije; - analizirati likovne radove ukazujući na moguće nedostatke ili zanimljiva rješenja;	Učenici će: - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti vježbe za prostornu i vizuelnu komunikaciju; - koristiti sve raspoložive resurse za vizuelno izražavanje; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom inventivne i eksperimentalne igre; - preoblikovati vlastita i tuđa likovna rješenja;	Učenici će: - i spoljavati doživljaje temeljene na međudnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - održavati usmjereno opažanje; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacije;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja (analiza i sinteza); - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela; - analizirati utjecaj vizuelnih komunikacija i prostornog oblikovanja okoline na vlastiti život te predlagati drugačija likovna rješenja vizuelnim istraživanjem;	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukcije umjetničkih djela;	Učenici će: - procijeniti rad na osnovu poveznosti forme i sadržaja i upotrebe likovnih materijala; - procijeniti vlastiti i tuđi stvaralački rad na osnovu upotrebe likovnih elemenata i principa; - procijeniti rad prema izraženoj ideji;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - razlikovati oblike umjetničkog izražavanja i vrste zanimanja (crtič, grafičar, slikar, kipar, dizajner, arhitekta); - razlikovati crtež, sliku, grafiku, kiparsko djelo, proizvod grafičkog i produkt dizajna; - prepoznati autore likovnih djela čije se reprodukcije koriste u nastavi; - razlikovati odnose mase/volumena i prostora; - razlikovati kulturno-umjetničke institucije na osnovu iskustva; - razlikovati pojmove likovnog jezika	Učenici će: - oblikovati likovne/vizualne izraze u različitim medijima (crtež, grafika, slika, skulptura, produkt dizajn); - analizirati reprodukcije likovnih djela iz historije umjetnosti; - ocijeniti značaj kulturno-umjetničkih institucija u okruženju; - klasificirati likovna djela na osnovu rukopisa i stila autora;	Učenici će: - povezati likovne/vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - primijetiti značaj likovnih djela iz domaće i svjetske kulturne baštine; - voditi brigu o kulturnoj baštini; - posjećivati kulturno-umjetničke institucije;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - razlikovati utjecaj uređenog i neuređenog prostora na čovjeka; - razlikovati kič od umjetnosti; - opisati utjecaj uređenih kompozicijskih cjelina na čovjeka (psihodinamičko djelovanje smjerova; horizontala-monotonija, dijagonala-dinamika, vertikala-rast);	Učenici će: - istražiti kako čovjek upotrebom različitih materijala, struktura i konstrukcija prilagođava svoj životni prostor vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor; - raspravljati o primjerima anti-umjetničkog pristupa procesu stvaranja (kič) u okruženju; - uporediti različite kompozicijske cjeline i njihovo djelovanje na čovjeka;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju umjetnosti i umjetnika na oblikovanje životnog prostora i njihov položaj u društvu; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - posmatrati prostorne kompozicije i uočavati principe organizacije elemenata u cjelini;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - analizirati umjetnička djela uz podršku;	Učenici će: - pokazati poznavanje termina i pojmova iz područja likovne umjetnosti;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - tražiti vezu između forme i sadržaja pri interpretaciji djela;

OSMI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će: - imenovati pojam perspektiva; - prepoznati linearnu perspektivu; - prepoznati različite veličine i odnose na ljudskom licu/tijelu (proporcije); - definisti kanon kao skup pravila; - prepoznati različite vrste kanona;	Učenici će: - konstruisati predmete i prostor u linearnoj perspektivi s jednom tačkom očista; - koristiti viziranje pri određivanju veličina i odnosa na ljudskom licu/tijelu (proporcije); - primijeniti jedan od kanona u likovnom izrazu;	Učenici će: - vježbati predstavljanje predmeta i prostora u linearnoj perspektivi; - primjećivati proporcije na cjelinama u likovnim djelima, vlastitom radu i u okruženju; - primjećivati skladne proporcije kao estetsku vrijednost;
Linija i tačka			
Boja	- definisati kolorističku modulaciju; - razlikovati tonsku modelaciju i kolorističku modulaciju kao privid volumena na plohi; - definisati kolorističku perspektivu;	- primijeniti kolorističku modulaciju u vlastitom likovnom izrazu; - istražiti razliku između tonske modelacije i kolorističke modulacije; - primijeniti kontrast toplih i hladnih boja pri prikazivanju dubine prostora na plohi;	- pokazati osjetljivost za prostorno djelovanje boje; - dati primjere tonskog i kolorističkog slikarstva na likovnim djelima; - obraćati pažnju na estetsku vrijednost kolorističkog slikarstva (koloristička modulacija i perspektiva);
Ploha	- definisati grafički dizajn i plakat; - imenovati vrste plakata i namjenu; - prepoznati ritam u kompoziciji plakata (repeticija, varijacija, alternacija, gradacija, radijacija); - prepoznati ravnotežu u kompoziciji plakata (simetrija-asimetrija);	- oblikovati jednu vrstu plakata uz upotrebu ritma (primjenom ilustracije, fotografije, reprodukcije i sl.); - rasporediti elemente plakata u simetričnoj ili asimetričnoj kompoziciji; - odabrati odgovarajuće elemente kompozicije u svrhu jasne poruke;	- primijetiti važnost grafičkog dizajna u svakodnevnom životu; - vrjednovati plakat na osnovu čitljivosti vizuelne poruke kroz izražajnost, značenje i jasnoću poruke; - tražiti vrste plakata u okruženju; - posjetiti izložbu plakata
Površina	- definisati asamblaž kao likovnu tehniku; - razlikovati tehnike kolaža i asamblaža od ostalih likovnih tehnika; - definisati stvarnu teksturu u likovnim tehnikama kolaža i asamblaža;	- i- stražiti materijale i tehnike kojim se izvodi kolaž i asamblaž; - aranžirati likovnu kompoziciju od raznovrsnih materijala; -p- okazati vještinu izrade kolaža i asamblaža;	- pokazati slobodu i kreativnost pri kombiniranju tekstura u likovnom izražavanju i svakodnevnom životu; - pokazati konstruktivnost u rješavanju likovnih problema koji se odnose na obradu površine u slikarstvu i kiparstvu; - vježbati vizuelnu i taktilnu osjetljivost kroz različite karaktere površina;
Masa i prostor	- definisati plošno istanjenu masu; - razlikovati plošno istanjenu masu od ostalih odnosa mase/volumena i prostora (puna, prošupljena, ispupčeno-udubljena i linijski istanjena masa);	- oblikovati stabil ili mobil kombiniranjem plošno istanjenih masa; - koristiti metode: usijecanje, rotacija, preklapanje, prožimanje, i sl.;	- pokazati vizuelnu i motoričku koordinaciju pri kombinovanju plošno istanjenih masa; - vježbati predstavljanje odnosa mase/volumena i prostora;

2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - definisati osnovne karakteristike likovnih materijala; - definisati tehnike kojima se likovno izražava; - opisati način rukovanja likovnim materijalima i alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, stiropor, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, pijesak, ...); - koristiti likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero, tuš-kist); - koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, stiropor, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, ljepilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak, skalpel, ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje, ...);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - kreativno se izraziti tokom rada;
3. Stvaralački/istraživački proces	Učenici će: - objasniti nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - objasniti proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije; - analizirati likovne radove ukazujući na moguće nedostatke ili zanimljiva rješenja; - prepoznati povezanost ideje i forme u vizuelnoj poruci koja nosi određeno značenje;	Učenici će: - odabrati materijale i medije radi izražavanja određene poruke; - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti vježbe za prostornu i vizuelnu komunikaciju; - koristiti sve raspoložive resurse za vizuelno izražavanje; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom inventivne i eksperimentalne igre; - preoblikovati vlastita i tuđa likovna rješenja;	Učenici će: - pravilno držati glavu-tijelo i udove tokom rada; - ispoljavati doživljaje temeljene na međudnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - održavati usmjereno opažanje; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacija; - pokazati interes za povezivanje problema iz svakodnevnice sa nastavnim sadržajima i ponuditi rješenja u likovnom obliku;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja (analiza i sinteza); - opisati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela; - analizirati utjecaj vizuelnih komunikacija i prostornog oblikovanja okoline na vlastiti život te predlagati drugačija likovna rješenja vizuelnim istraživanjem;	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti, tuđi stvaralački rad, reprodukcije umjetničkih djela;	Učenici će: - procijeniti rad na osnovu poveznosti forme i sadržaja i upotrebe likovnih materijala; - procijeniti vlastiti i tuđi stvaralački rad na osnovu upotrebe likovnih elemenata i principa; - procijeniti rad prema izraženoj ideji i jasnoći poruke; - izražavati se odgovarajućom likovnom terminologijom;
---	--	--	--

2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - razlikovati pojmove likovnog jezika - razlikovati oblike umjetničkog izražavanja i vrste zanimanja (crtič, slikar, kipar, grafički dizajner); - razlikovati crtež, sliku, kiparsko djelo, proizvod grafičkog dizajna; - prepoznati primjenu kanona na umjetničkom djelu; -razlikovati linearnu i kolorističku perspektivu na reprodukcijama umjetničkih djela; -prepoznati kolorističku modulaciju na reprodukcijama umjetničkih djela; - kratko opisati primjenu ritma i ravnoteže na plakatu; - prepoznati odnose mase/ volumena i prostora u plošno istanjenoj masi; - imenovati autore likovnih djela čije se reprodukcije koriste u nastavi; - razlikovati kulturno-umjetničke institucije na osnovu iskustva;	Učenici će: - oblikovati likovne/ vizualne izraze u različitim medijima (crtež, slika, skulptura, grafički dizajn); - analizirati reprodukcije likovnih djela iz historije umjetnosti (likovni jezik i kompozicijska načela); - klasificirati likovna djela na osnovu likovnog jezika i kompozicijskih načela; - ocijeniti značaj kulturno-umjetničkih institucija u okruženju;	Učenici će: - povezati likovne/ vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - primijetiti značaj likovnih djela iz domaće i svjetske kulturne baštine; - voditi brigu o kulturnoj baštini; - posjećivati kulturno - umjetničke institucije;
------------------------	---	---	--

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - opisati utjecaj vizuelnih znakova na svakodnevni život; - razlikovati kič od umjetnosti; - opisati utjecaj kompozicijskih cjelina na čovjeka (psihodinamičko djelovnje simetrije i asimetrije);	Učenici će: - istražiti uticaj različitih vizuelnih znakova, simbola, poruka i prostornog oblikovnja okoline na aspekte vlastitog života i života u zajednici; - preoblikovati svoj životni prostor prema vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor; - raspravljati o primjerima antiumjetničkog pristupa procesu stvaranja (kič) u okruženju; - uporediti različite kompozicijske cjeline i njihovo djelovanje na čovjeka;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju umjetnosti i umjetnika na oblikovanje životnog prostora i njihov položaj u društvu; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - posmatrati prostorne kompozicije i uočavati principe organizacije elemenata u cjelini;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - analizirati umjetnička djela uz podršku;	Učenici će: - pokazati poznavanje termina i pojmova iz područja likovne umjetnosti;	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - tražiti vezu između forme i sadržaja pri interpretaciji djela;

DEVETI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I STVARALAŠTVO I PRODUKCIJA			
1. Osnovna izražajna sredstva i načela/principi	Učenici će: - prepoznati liniju kao dominantan element kompozicije;	Učenici će: - konstruisati kompoziciju upotrebom linije kao dominantnog elementa;	Učenici će: - vježbati upotrebu linije kao dominantnog elementa kompozicije;
Linija i tačka	- imenovati vrste linija (tok, karakter, značenje); - razlikovati konturne, strukturne i teksturne linije; - objasniti odnos slike i teksta u stripu;	- imulirati karakter površine pomoću teksturnih linija; - povezati sliku i tekst u jasnu poruku koristeći liniju kao osnovno izražajno sredstvo (dominacija teksta, dominacija slike); - i stražiti 7 kontrasta boja;	- primjećivati različite teksture u likovnoj umjetnosti i okruženju; - obraćati pažnju na odnos slike i teksta u stripu i ostalim sredstvima vizuelne komunikacije; - pokazati osjetljivost za kontraste boja;
Boja	- definisati 7 kontrasta boja (kontrast boje prema boji, kontrast toplo - hladno, kontrast svijetlo - tamno, komplementarni kontrast, kontrast kvaliteta, kontrast kvantiteta i simultani kontrast);	- primijeniti kontrast boje u likovnom izrazu;	- dati primjere kontrsta boje na likovnim djelima; - samostalno prakticirati kontrste boje u svakodnevnom životu (odijevanje, enterijer i dr.);
Ploha	- definisati pojam harmonija; - razlikovati vrste harmonije (harmonija prema obliku, boji, položaju, funkciji, proporciji); - objasniti pojam harmonije proporcija u smislu zlatnog reza;	- istražiti vrste harmonije u plošnom izrazu; - primijeniti harmoniju u plošnom izrazu; - komponovati fotografiju po principu zlatnog reza;	- primijetiti važnost harmonije u svakodnevnom životu; - tražiti zlatni rez na likovnim djelima i u okruženju; - posjetiti izložbu fotografija;
Površina	- definisati ritam i ravnotežu kao likovne principe; - razlikovati vrste ritma i ravnoteže u kontekstu odnosa površina; - prepoznati ritam površina na fasadama arhitektonskih objekata;	- istražiti ritam i ravnotežu kroz odnose različitih površina materijala koji se koriste u arhitekturi (kamen, drvo, metal, staklo, beton, lim, pleksiglas, siporeks i dr.); - kreirati ritam površina na motivu fasada arhitektonskih objekata u crtežu, fotokolažu, asamblazu itd.;	- pokazati slobodu i kreativnost pri kombiniranju površina u likovnom izražavanju i svakodnevnom životu; - pokazati konstruktivnost u rješavanju likovnih problema koji se odnose na obradu površine u arhitekturi; - vježbati vizuelnu i taktilnu osjetljivost kroz različite karaktere površina;
Masa i prostor	- definisati pojam jedinstva kao sinteze svih principa komponovanja; - prepoznati jedinstvo forme i sadržaja, funkcije i estetike u produkt dizajnu;	- oblikovati komad namještaja na osnovu primjera iz historije dizajna, a prema principu jedinstva forme, sadržaja, funkcije i estetike (dizajn, redizajn);	- tražiti princip prema kojem je ostvareno jedinstvo u djelima likovne i primjenjene umjetnosti; - dati primjere jedinstva forme, sadržaja, funkcije i estetike u okruženju;
2. Likovni materijali i tehnike	Učenici će: - definisati osnovne karakteristike likovnih materijala; - definisati tehnike kojima se likovno izražava;	Učenici će: - koristiti likovne materijale (papir, karton, ambalaža, stiropor, časopisi, aluminijska folija, spužva, tekstil, vuna, pijesak, ...); - koristiti likovne crtače tehnike (olovka, flomaster, olovka u boji, kreda, ugljen, tuš-pero, tuš-kist);	Učenici će: - pokazati samostalnost prilikom korištenja likovnih materijala i alata; - poštovati upute nastavnika u likovnom izražavanju; - demonstrirati fine motoričke vještine (preciznost,

3. Stvaralački/ istraživački proces	- opisati način rukovanja likovnim materijalima i alatima; - objasniti načine vlastitog likovnog izražavanja;	- koristiti likovne slikarske tehnike (akvarel, gvaš, tempera, kolaž, fotokolaž, pastel masni ili suhi); - vježbati prostorno-plastičke tehnike (koristeći: papir, karton, stiropor, glinamol, žica ...); - koristiti likovne alate (makaze, lje pilo, kist, spužva, paleta, kiparski alat, valjak, skalpel, ...); - koristiti različite postupke likovnog izražavanja (građenje, modelovanje, crtanje, slikanje, ...);	- koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti, koncentriranost na rad); - pokazati brigu u održavanju radnog prostora i odlaganju alata; - kreativno se izraziti tokom rada;
	Učenici će: - objasniti nivo ličnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu; - objasniti proces pronalaska kreativne ideje i rješenja; - objasniti drugi način rješavanja vlastite kreacije; - analizirati likovne radove ukazujući na moguće nedostatke ili zanimljiva rješenja; - uočiti povezanost materijala, postupaka, likovnih elemenata, kompozicijskih principa te odnosa forme i sadržaja (motiv, tema, poruka, asocijacija, društveni kontekst) u izražavanju ideje;	Učenici će: - odabrati materijale i medije radi izražavanja određene ideje; - koristiti komunikacijske vještine (verbalne i neverbalne) za izražavanje ličnog zadovoljstva; - koristiti sve raspoložive resurse za vizuelno izražavanje; - predlagati kreativne ideje i rješenja u likovnom izrazu; - koristiti se principom inventivne i eksperimentalne igre; - preoblikovati vlastita i tuđa likovna rješenja; - istražiti umjetničko djelo kao cjelinu	Učenici će: - ispoljavati doživljaje temeljene na međudodnosu osjećaja, iskustava, misli i informacija; - održavati usmjereno opažanje; - održavati koncentraciju i istrajnost u istraživanju i stvaranju; - navoditi primjer drugog načina rješavanja kreacija; - pokazati interes za povezivanje problema iz svakodnevnice sa nastavnim sadržajima i ponuditi rješenja u likovnom obliku;

II PROMIŠLJANJE I REFLEKSIJA

1. Vizualno mišljenje, pismenost, doživljaj, analiza djela i kritički osvrt	Učenici će: - razlikovati redoslijed faza posmatranja (analiza i sinteza); - imenovati likovne i druge pojmove i termine na vlastitom i tuđem radu, te na primjeru umjetničkih djela svjetske i kulturne baštine BiH; - opisati utjecaj vizuelnih komunikacija i prostornog oblikovanja okoline na vlastiti život te predlagati drugačija likovna rješenja vizuelnim istraživanjem;	Učenici će: - povezati redoslijed faza posmatranja sa likovnim sadržajem; - koristiti pravilno odgovarajuću likovnu terminologiju tokom rada; - analizirati vlastiti i tuđi stvaralački rad prema kriterijima: likovni elementi, kompozicijski principi, likovni materijali, tehnike i mediji, motiv, originalnost, uloženi trud, izražena ideja dovršenost rada;	Učenici će: - procijeniti rad na osnovu poveznosti forme i sadržaja i upotrebe likovnih materijala; - procijeniti vlastiti i tuđi stvaralački rad na osnovu upotrebe likovnih elemenata i principa; - procijeniti rad prema izraženoj ideji i jasnoći poruke; - izražavati se odgovarajućom likovnom terminologijom;
2. Znanje o umjetnosti	Učenici će: - razlikovati pojmove likovnog jezika; - razlikovati oblike umjetničkog izražavanja i vrste zanimanja (crtač, slikar, kipar, grafičar, grafički dizajner, industrijski dizajner, fotograf, arhitekta); - razlikovati crtež, sliku, grafiku, kiparsko djelo, proizvod grafičkog i produkt dizajna, fotografiju, arhitekturu;	Učenici će: - oblikovati likovne/ vizualne izraze u različitim medijima (crtež, slika, fotografija, produkt dizajn); - analizirati reprodukcije likovnih djela iz svjetske i BiH historije umjetnosti (likovni jezik i kompozicijska načela); - klasificirati likovna djela na osnovu likovnog jezika i kompozicijskih načela;	Učenici će: - povezati likovne/ vizuelne sadržaje sa iskustvom iz svakodnevnog života; - primijetiti značaj likovnih djela iz domaće i svjetske kulturne baštine; - voditi brigu o kulturnoj baštini; - posjećivati kulturno-umjetničke institucije;

- imenovati autore likovnih djela svjetske i kulturne baštine BiH čije se reprodukcije koriste u nastavi;
- razlikovati kulturno-umjetničke institucije na osnovu iskustva;
- ocijeniti značaj kulturno-umjetničkih institucija u okruženju na osnovu iskustva;
- analizirati aktivnosti koje se odvijaju u kulturno-umjetničkim institucijama;
- samostalno prikupljati informacije i umjetniku i djelu;

III ESTETIKA, KONSTRUKCIJA, FUNKCIJA

1. Aktivan odnos prema vizualnoj okolini	Učenici će: - opisati uticaj čovjeka na oblikovanje životnog prostora; - objasniti utjecaj oblikovanog prostora na kvalitet života; - razlikovati kič od umjetnosti; - opisati utjecaj kompozicijskih cjelina na čovjeka (dizajn i arhitektura); - objasniti način upotrebe kompozicijskih principa u svrhu transformacije neuređenog prostora u uređen;	Učenici će: - istražiti uticaj vizuelnog i prostornog oblikovanja okoline na aspekte vlastitog života i života u zajednici; - preoblikovati svoj životni prostor prema vlastitim potrebama; - dekorirati i estetski urediti školski prostor; - raspravljati o primjerima anti-umjetničkog pristupa procesu stvaranja (kič) u okruženju; - uporediti različite kompozicijske cjeline i njihovo djelovanje na čovjeka;	Učenici će: - iskazati stav o uticaju umjetnosti i umjetnika na oblikovanje životnog prostora i njihov položaj u društvu; - pokazati radne, estetske i higijenske navike; - organizovati izložbu učeničkih radova uz pomoć nastavnika; - primijeniti iskustva u vlastitom stvaralaštvu uz podršku; - posmatrati prostorne kompozicije i uočavati principe organizacije elemenata u cjelini;
2. Interakcija i komunikacija u umjetnosti	Učenici će: - analizirati likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - analizirati umjetnička djela uz podršku;	Učenici će: - vladati svim fazama proučavanja djela (prikupljanje, selekcija, sinteza);	Učenici će: - procijeniti uočene likovne pojmove i vrijednosti u okruženju; - tražiti vezu između forme i sadržaja pri interpretaciji djela;

Didaktičke napomene

Izvori podučavanja

1. Svi odobreni udžbenici likovne kulture od I do IX razreda
2. Odgovarajuće reprodukcije
3. Pripremljene grafolije, slajdovi video i DVD materijali...
4. Prirodni materijali...

Ocjenjivanje

Ocjenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, s obzirom na činjenicu da crtež predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži komplekse sposobnosti i osobine djeteta, upornosti i iskustva, stečenog znanja i usvojenih navika, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitih aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojava, svoje strahove i oduševljenja, onda su svi ti radovi "stenografski zapis duše" i kao takvi moraju biti dobri.

Činjenica je da se nastavnik u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni i onima koji nisu. Učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku u skladu sa svojim mogućnostima da usvajaju likovni jezik i njime se izražavaju. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji djete ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture. Nema loših dječijih radova.

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetnosti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini. Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno “prepisuju” percipirano, da doživljavaju i gledaju očima odraslih svijet oko sebe, onda takva nastava likovne kulture ne odgovara osnovnim principima savremen nastave, ciljevima i zadacima koji se pred nju postavljaju.

Profil nastavnika

Likovna kultura od I do V razreda

Nastavu predmeta likovna kultura od I do V razreda mogu izvoditi lica koja su završila:

- Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u četverogodišnjem trajanju (240 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor razredne nastave ili ekvivalent u jednopredmetnoj i dvopredmetnoj grupi predmeta;
 - Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u trogodišnjem trajanju (180 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor razredne nastave ili ekvivalent u jednopredmetnoj i dvopredmetnoj grupi predmeta;
 - Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim studijem u dvogodišnjem trajanju (VI stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem nastavnik razredne nastave.
 - Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim studijem u četverogodišnjem trajanju (VII stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem profesor razredne nastave.
- Nastavu predmeta likovna kultura od I do V razreda mogu izvoditi lica sa završenom srednjom učiteljskom školom koja su stekla uslove po članu 118. stav 1. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 6/04, 7/05 i 17/11).

Likovna kultura od VI do IX razreda

Nastavu predmeta likovna kultura od VI do IX razreda mogu izvoditi lica koja su završila:

- Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju/akademiju likovnih umjetnosti sa završenim četverogodišnjim dodiplomskim studijem (VII stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem profesor likovne kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je likovna kultura, glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi;
- Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju/akademiju likovnih umjetnosti sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u četverogodišnjem trajanju (240 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor likovne kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je likovna kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi ili ekvivalent;
- Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju/akademiju likovnih umjetnosti sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u trogodišnjem trajanju (180 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor likovne kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je likovna kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi ili ekvivalent;
- Nastavnički fakultet/pedagošku akademiju/akademiju likovnih umjetnosti sa završenim dvogodišnjim dodiplomskim studijem (VI stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem nastavnik likovne kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je likovna kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi;
- Nastavnički fakultet/pedagoška akademija odsjek razredna nastava i prethodno završenu srednju školu za primjenjene umjetnosti.

Napomena: Lica koja imaju završenu akademiju primjenjenih likovnih umjetnosti moraju imati položenu pedagoško-psihološku i metodičkodidaktičku grupu predmeta, ukoliko u toku studija nisu imala navedenu grupu predmeta.

2. MUZIČKA / GLAZBENA KULTURA

Uloga i značaj, cilj i zadaci muzičke kulture

Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvoju govora i verbalne komunikacije i eventualnom blagovremenom otklanjanju teškoća u ovom području. Istovremeno je jedan od značajnih elemenata razvoja motoričkih sposobnosti i skladnih pokreta. Značajan je faktor u funkciji podsticanja pažnje, pamćenja, mišljenja i savremene multimedijске komunikacije. Aktivno muziciranje (pjevanje, sviranje, improvizacija na Orfovim instrumentima, kreativno muziciranje koristeći različite materijale iz okruženja, te izražavanje pokretom) snažno podstiče dječiju kreativnost i stvaralaštvo uopšte. Ključni je faktor u emocionalnom razvoju djeteta jer omogućava izražavanje i doživljavanje emocija i snažno doprinosi razvoju kritičkog i estetskog senzibiliteta ličnosti. Pored individualnog izražavanja najprirodnije uspostavlja odnose i relacije u grupi i društvu. Kroz muziku dijete iskazuje i jača svoje samopouzdanje te osjećaj kompetentnosti i vlastite vrijednosti. Muzika kao univerzalna komunikacija među ljudima cijelog svijeta u čovjekovom životu ima značajno mjesto.

"Muzička kultura" kao predmet učenici pruža mogućnost da razviju muzikalnost te steknu osnovna iskustva za selektivno i aktivno slušanje muzike. Omogućava sticanje znanja iz oblasti: slušanje i upoznavanje muzike, stvaralaštvo i reprodukcija i elementi muzičke kreativnosti.

Oblasti se sastoje iz slijedećih komponenti:

1. Slušanje i upoznavanje muzike:
 - a) Muzički stilski periodi
 - b) Vokalna i instrumentalna muzika
2. Stvaralaštvo i reprodukcija:
 - a) Pjevanje po sluhu i notnom tekstu
 - b) Sviranje po notnom tekstu i improvizacija
3. Elementi muzičke kreativnosti
 - a) Stvaranje i vizualizacija muzike
 - b) Aspekti izvođenja

U ZJNPP koju je objavila APOSO za područje Umjetnost navedene su i kompetencije koje se razvijaju kroz ishode date po trijadama.

Kroz elemente skupnog muziciranja (horovi, orkestri, vokalne grupe, vokalno instrumentalni sastavi) postižu se značajni efekti u muzičkom razvoju djeteta koji su kao takvi neophodan element redovnog nastavnog procesa. I, kroz navedeno razvija se osjećaj za timski rad, komunikaciju, toleranciju i odgovornost. Nastava se izvodi u kontinuitetu, kroz tri trijade u devetogodišnjoj osnovnoj školi što je navedeno u tabeli koja slijedi:

	Fond sati																	
Razredi	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		IX	
	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S	G	S
	70	2	70	2	70	2	70	2	35	1	35	1	35	1	35	1	32	1
Trijade	210						140						102					
Ukupno	452																	

Opšti ciljevi

- Razvoj interesa i potreba za konzumaciju muzike u smislu odgovornosti očuvanja sopstvenog zdravlja;
- Razvoj kreativnog učešća u različitim oblicima muziciranja;
- Otkrivanje i razvoj senzibiliteta i muzikalnosti te dječijih kreativnih i estetskih sposobnosti;
- Pjevanjem, igranjem i stvaranjem umjetničkih sadržaja shodno mogućnostima učenika, razvijati kreativnost, motivisanost, marljivost, samopouzdanje i samopoštovanje te svijest o vlastitim sposobnostima;
- Aktivno slušanje muzike te doživljavanje i prepoznavanje njenih karakteristika;
- Izražavanje muzičkih doživljaja kroz ples, likovni izraz te verbalno i tekstualno;
- Kroz selekciju muzičkih sadržaja razvijati osjećaj za estetiku, postavljajući kriterije za vrednovanje;
- Razgraničavanje važnih pojmova o muzičkim izražajnim sredstvima, vrstama i formama, koje omogućavaju bolje razumijevanje muzike;
- Otkrivanje bogatstva muzičke literature, njenih stvaralaca i interpretatora;
- Upoznavanje dostignuća ljudskog duha koja određuju kulturni identitet pojedinih naroda i zajednica kroz tradicionalnu muzičku baštinu;
- Formiranje pozitivnog stava prema nacionalnoj i svjetskoj muzičkoj kulturi;

- Sticanje razumijevanja i lične odgovornosti za stvaralački proces te kritičke procjene vlastitog izraza i iskaza drugih;
- Upoznavanje sa primjenom i mogućnostima savremenih tehnologija (multimedija, internet, digitalna tehnologija);
- Razvijanje saradničkih odnosa i empatije u zajedničkim aktivnostima i stvaralačkom radu sa vršnjacima, naročito onim sa posebnim potrebama;
- Razvijanje pozitivnog stava prema kulturi životne sredine i aktivno učestvovanje u kulturnom životu zajednice.

PRVA TRIJADA

PRVI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - prepoznati slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku;	Učenici će: - slušati već poznata djela: - L.V.Beethoven " Za Elizu", - R. Schumann " Sanjarenje ", - C.S.Saens "Labud", - P.I. Čajkovski "Valcer cvijeća", - K.Monteno "Zemljo moja", - Djeca pjevaju sevdalinke, - M.Subota "Djeca su ukras svijeta", - ...	Učenici će: - izraziti vlastiti doživljaj o slušanom djelu;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - razlikovati pjevanje/ vokalno, sviranje/ instrumentalno, pjevanje sa sviranjem/ vokalno-instrumentalno); - prepoznati tempo (brz, umjeren i spor); - prepoznati dinamiku (glasno i tiho);	Učenici će: - izvršiti klasifikaciju nakon slušanog djela na: pjevanje/ vokalno (prema glasovima: jedan ili više), sviranje/ instrumentalno: jedan ili više instrumenata), pjevanje sa sviranjem/ vokalno - instrumentalno. Npr. - J.S.Bach "Ah što volim", - N.R.Korsakov "Bumbarov let", - F.Schubert "Uspavanka"; - pljeskati ili koračati uz slušanje djela (metrika);	Učenici će: - uočavati karakter djela i izvoditi zaključke u vezi sa tim; - kroz slušanje muzičkih djela stvarati muzički ukus; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno; - pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela i muzičkom dramom;
II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA			
1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - prepoznati tempo (brz, umjeren i spor); - prepoznati dinamiku (glasno i tiho); - prepoznati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notno - ilustrativnom zapisu u okviru brojlica;	Učenici će: - pjevati i izvoditi najmanje 10 pjesama i brojlica bez obaveznog zapamćivanja cijelog teksta. Npr. - "Razgranala grana jorgovana" (narodna), - "Višnjičica rod rodila" (narodna), - S.Korunović "Proljeće /Visibaba mala", - Iz zbirke "Zapjevajmo, zaigrajmo" Rodendanska pjesma, - Čisto dijete, - J.Gotovac "Dom", - N.Hercigonja "Šaputanje",	Učenici će: - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojlica; - nakon analize izraziti utiske o karakteru pjesme, tempu i dinamici; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno;

		- D.Basrak "Padaj padaj snježicu", - V.Makjanić "Majčica", - "Kad si sretan" (Švedska), - Brojalice bez značenja: "En ten tini" ..., - Brojalice sa značenjem...: "Eci peci pec", "Pliva patka preko Save", "Pusti pužu rogove" ...;	- reproducirati naučenu melodiju solo i grupno i pri tome se aktivno uključuju; - pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela: pljeskne, lupkanje, koračenjem njihanjem i udaraljka (Orffov instrumentarij);
2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija	Učenici će: - prepoznati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notnom zapisu u okviru brojalica;	Učenici će: - stvarati melodiju na zadani tekst; - koristeći Orffov instrumentarij stvarati sopstveni aranžman/improvizirati; - pljeskati ili koračati uz izvođenje djela (metrika); - reproducirati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notno -ilustrativnom zapisu;	Učenici će: - svirati samostalno i u grupi; - pokazati odgovornost za stvaranje novih oblika izražavanja;

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - opisati muziku kroz likovno izražavanje; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu;	Učenici će: - ilustrovati primjere muzičkih instrumenata (zvečke, bubanj, gitara, klavir); - spontano i kao dio grupe učestvuje u zadanom izvođenju muzičkih vježbi koristeći zvuk, pokret, ritam ili melodiju (Muzičke igre: • "Berem, berem grožđe"; • "Klackalica" (Grčka), • "Ovako se ruke miju"; • "Lete, lete laste", • "Djeca i zečici", • "Pilići"; • "Kulina Bana Vojska" (narodna)....; - Brojalice: • "Padaj, padaj snijiježe", • "Tužibaba Reza", • "Jedan, dva, tri", • "Od koga si ti" ... ; - razlikovati zvučne efekte iz prirode (kiša, vjetar, škripnje, poj ptica ...);	Učenici će: - kombinovati riječi, instrumente i melodiju; - reagovati na muziku pokretom, komentarom, likovno; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - praktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;
-------------------------------------	--	--	---

2. Aspekti izvođenja	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- povezati riječi, instrument i pokret kroz vlastite ideje i doživljaj; - osmisliti muzičke pokrete na zadatu muzičku temu; - imenovati interne i javne nastupe;	- stvarati kombinacijom riječi, instrumenta i pokreta (muzičke igre, ples); - izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij; - uvježbavati za različite oblike izvođenja;	- izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu; - uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem; - provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe; - pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

DRUGI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - prepoznati slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku; - prepoznati instrumente po načinu dobijanja tona: žičani, duvački i udaraljke¹;	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - D.Šestić "Himna Bosne i Hercegovine", - A.Vivaldi " Zima" (II stav), - W.A.Mozart "Alla Turca", - R.Schumann "Vojnička koračnica", - C.S.Saens "Koka i pilići", "Akvarij", - V.Komadina "Mačkin dom", - S.Prokofjev "Peča i vuk", - B.Skač "Instrument čarobnjak", - "Deset ljutih gusara"; - "Šubi, dubi"; - "Bosno moja lijepa divna" (narodna); - "Gdje si d si moj golube";	Učenici će: - izraziti vlastiti doživljaj o slušanom djelu;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - razlikovati pjevanje/ vokalno, sviranje/ instrumentalno, pjevanje sa sviranjem/ vokalno - instrumentalno); - analizirati karakter slušanog djela; - uočiti tempo (brz, umjeren i spor);	Učenici će: - izvršiti klasifikaciju nakon slušanog djela na: pjevanje/ vokalno (prema glasovima: jedan ili više), sviranje/ instrumentalno: jedan ili više instrumenata), pjevanje sa sviranjem/ vokalno - instrumentalno.	Učenici će: - prepoznavati i pjevušiti slušane melodije i djela; - uočavati karakter djela i izvoditi zaključke u vezi sa tim; - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno;

¹ Dovoljno je da učenici prepoznaju dva do tri instrumenta po načinu dobijanja tona.

- uočiti dinamiku (glasno i tiho);
 - razlikovati tempo i dinamiku²;
 - uspoređivati vrste glasova po opsegu (dječiji, ženski, muški);
- Npr.:
- R.Schumann "Veseli seljak";
 - J. Offenbach "Divna noći" Odlomak iz Barkarole;
 - "Najljepša mama na svijetu" (Hor Kolibri),
 - G.B. Pergolesi "Gdje je onaj cvjetak žuti" (dječiji hor);
 - D.Laković "Miš je dobio grip" (muški glas);
 - M.Milić "Zavičaju moj" (ženski glas);
 - A.Horozić "Sloboda";
 - N.Salković "Voljeni grade moj"
- pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela i muzičkom dramom;

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- prepoznati osnovnu melodiju (temu pjesme); - uočiti tempo (brz, umjeren i spor); - uočiti dinamiku (glasno i tiho); - prepoznati melodiju, ritam i tekst pjesama i brojalice po sluhu i notno -ilustrativnom zapisu; - prepoznati osobine tona (duže, kraće, jače i tiše, niže i više, kroz pjesmice i brojalice);	- pjevati u skladu sa mogućnostima; - usklađivati svoje pjevanje i sviranje sa ostalima u skupnom muziciranju; - <i>pjevati i izvoditi najmanje 10 pjesama i brojalice. Npr. :</i> - V. Stojanov "Jesenska", - J. Batist Lily "Dok mjesec sja", - A. Vučer "Mrav". - J. Kaplan "Saonice male Sanje", - Refik Hodžić -stihovi V. Begić "Dječiji snovi" , - W. A. Mozart "Blistaj, blistaj zvijezdo mala", - S. Korunović "B'jela roda", - R. Hodžić-stihovi Nasiha Kapidžić-Hadžić "Rođendan u šumi", - Melisa Ibrahimbegović - Salihović "Rodila se nota", - "Bosno moja" (narodna), - "Najljepša mama na svijetu" (Hor Kolibri), - M.Milić "Zavičaju moj", - Aleksandar Korać "Ivin voz"; - Brojalice sa i bez značenja: - "Golub s krova guče"; - "En, ten, tini"; - "Jen, dva, tri"; - "Jedna vrana gakala": - "Trči zeko kroz šumicu"; - "Ljulja, ljulja, ljuške"; - "Cica maca plakala"; - "Tri su mace skakale"; - "Pišem, pišem petnaest"; - "U maloga svica"; - "Enci, menci, na kamenci" (Jezero, Jajce);	- uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalice; - nakon analize izraziti utiske o karakteru pjesme, tempu i dinamičkim; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno; - reproducirati naučenu melodiju solo i grupno i pri tome se aktivno uključuju; - pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela: pljeskne, lupkne, koračenjem njihanjem i udaraljka (Orffov instrumentarij); - tražiti, prihvatati i pružati pomoć, sarađivati u grupi; - razvijati svijesti o obavezama i njihovom ispunjavanju, kao pojedinac ili dio grupe, kroz muzičke zadatke; - razvijati stav o brojatici kao maštovitoj igri koja budi osjećaj pripadnosti grupi; - pamtiti i donositi u razred nove brojalice za zajedničku igru; - razvijati kreativnosti i maštu u ritmičkom izražavanju;

² Objasniti za tempo da je brzina, a za dinamiku da je jačina.

2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija	Učenici će: - prepoznati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notno - ilustrativnom zapisu; - razlikovati osobine tona; - prepoznati instrumente Orffovog instrumentarija; - razlikovati instrumente Orffovog instrumentarija i samostalno izrađene instrumente;	Učenici će: - stvarati melodiju na zadani tekst; - koristiti Orffov instrumentarij uz izvođenje pjesama i brojalice; - koristeći Orffov instrumentarij stvarati sopstveni aranžman/improvizirati; - pljeskati ili koračati uz izvođenje djela (metrika); - reproducirati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notno -ilustrativnom zapisu;	Učenici će: - svirati samostalno i u grupi; - pokazati odgovornost za stvaranje novih oblika izražavanja; - pokazati interes za učešće u muzičkom izvođenju;
--	---	---	---

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - opisati muziku kroz likovno izražavanje; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu; - imenovati pojedine igre;	Učenici će: - ilustrovati primjere muzičkih instrumenata (gitara, violina, flauta, truba, bubanj, def, zvečke, činele, klavir, harmonika); - spontano i kao dio grupe učestvuje u zadanom izvođenju muzičkih vježbi koristeći zvuk, pokret, ritam ili melodiju (Muzičke igre: • "Ruku meni bato daj" (Njemačka) • Božidar Stančić "Pjesma o konjiču", • "Pačiji ples", • "Strina rodo", • "Berem, berem grožđe", • " Iš, iš, iš", • "Mak", • "Ja kupih jednu koku malu" (Jajce), narodna, • "Tašum, tašum tanana " (Sarajevo), narodna, • "Ide maca oko tebe", - povezivati ritam sa pokretom i pratiti datu koreografiju; - oponašati pokretima određene događaje u prirodi (život u prirodi, radovi, narodni običaji); - predlagati nove pokrete;	Učenici će: - primjenjivati pravila muzičkih igara; - izražavati kretnjama šta muzika sugeriše; - igrati i pjevati samostalno i u grupi; - kombinovati riječi, instrumente i melodiju; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - praktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;
2. Aspekti izvođenja	Učenici će: - prepoznati izvođački sastav: solista, hor, orkestar; - povezati riječi, instrument i pokret kroz vlastite ideje i doživljaj; - imenovati interne i javne nastupe;	Učenici će: - stvarati kombinacijom riječi, instrumenta i pokreta (muzičke igre, ples); - izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij; - uvježbavati za različite oblike izvođenja; - osmisliti pokrete na zadatu muzičku temu;	Učenici će: - izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu;

- uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem;
- provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

TREĆI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - prepoznati slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku; - prepoznati pojam: kompozitor, muzičko djelo; - imenovati instrumente po načinu dobijanja tona: žičani (tržajući i gudački), duvački, udaraljke³;	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - L. Bocherini "Menuet", - F. Chopin "Želja" - Milan Prebenda "Vrteška", - Zeko i potočić (Zdenka Vučković) - Djevojka viče iz tanka grla, (narodna, ili Rešad Arnautović - obrada za dvoglasni ženski hor); - Ječam žele tuzlanke djevojke (narodna, ili Rešad Arnautović - obrada za dvoglasni ženski hor);	Učenici će: - izraziti vlastiti doživljaj o slušanom djelu; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - razlikovati pojmove vokalno, instrumentalno, i vokalno - instrumentalno; - analizirati karakter slušanog djela; - uspoređivati vrste glasova po opsegu (dječiji, ženski, muški); - zapažati razlike u visini, jačini i trajanju tona; - objasniti pojam tempo; - razlikovati tempo: brzi / allegro, umjereni / moderato i spori / andante; - objasniti pojam dinamika; - razlikovati dinamiku: piano/ tiho, mezzoforte / umjereno glasno i forte/ glasno; - imenovati tempo i dinamiku⁴;	Učenici će: - izvršiti klasifikaciju nakon slušanog djela na: vokalno (prema glasovima: jedan ili više), instrumentalno: jedan ili više instrumenata), vokalno-instrumentalno. Npr. - W.A.Mozart – „Gle igre li krasne“, iz opere "Čarobna frula", - R. Schumann "Divlji jahač", - W.A.Mozart "Čežnja za proljećem", - L.V. Beethoven "Ptičja tuga", - A. Vivaldi "Proljeće" (I stav) iz Četiri godišnja doba, - Vlado Milošević "Vrapci i strašila", - Josip Stamac "Maestral", - Damir Pjanić "Vrste kiše", - Staniša Korunović "Prolječna pjesma", - Ajka Kolaković "Šala, šalica", - Refik Hodžić "Svemirac", - Zlatko Grgošević "Zaplovi barka" (kanon), - Alf Kabiljo "Zekini jadi",	Učenici će: - uočiti pravila tačnog pjevanja (intonaciju, artikulaciju, dikciju); - prepoznavati i pjevati slušane melodije i djela; - uočavati karakter djela i izvoditi zaključke u vezi sa tim; - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno; - pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela i muzičkom dramom; - razgovarati o djelu i osjećajima koje djelo izaziva; - pokazati interes za ponovnim slušanjem;

³ Dovoljno je da učenici prepoznaju dva do tri instrumenta po načinu dobijanja tona.

⁴ Objasniti za tempo da je brzina, a za dinamiku da je jačina.

- Refik Hodžić-stihovi Nasiha Kapidžić-Hadžić "Trčimo za suncem",
- Asim Horozić "Reci Bosno ljubavi".
- Josip Kaplan "Čestitka majčici",
- Arsen Dedić "Kad se male ruke slože",
- Đelo Jusić "Kišobran za dvoje",
- "Kad ja pođoh na Bentbašu" (narodna),

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - prepoznati pjesme i brojalice na osnovu sluha, teksta, ritma, melodije i notno -ilustrativnog zapisa; - pjevati pjesme prema sluhu, zadanom tekstu, ritmu, melodiji i notno -ilustrativnog zapisa; - izvoditi brojalice prema zadatku precizno i tačno; - upoznati pojmove osminke, četvrtinke i njihove pauze; - uočiti tempo (brz, umjeren i spor); - identifikovati dinamiku (glasno – forte, tiho – piano, srednje glasno – mezzoforte); - upoznati pojam ponavljanja u muzici – repeticije;	Učenici će: - pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija; - upoređivati notne vrijednosti (osminke, četvrtinke i njihove pauze); - koristiti dinamičko nijansiranje tokom pjevanja; - usklađivati svoje pjevanje i sviranje sa ostalima u skupnom muziciranju; <i>- pjevati i izvoditi najmanje 10 pjesama i brojalica. Npr.:</i> - W.A.Mozart – „Gle igre li krasne“, iz opere «Čarobna frula», - W.A.Mozart "Češnja za proljećem", - L.V. Beethoven "Ptičja tuga", - Josip Stamac "Maestral", - Damir Pjanić "Vrste kiše", - Staniša Korunović "Prolječna pjesma", - Ajka Kolaković "Šala, šalica", - Refik Hodžić "Svemirac", - Zlatko Grgošević "Zaplovi barka" (kanon), - Alfi Kabiljo "Zekini jadi", - Refik Hodžić-stihovi Nasiha Kapidžić-Hadžić "Trčimo za suncem", - Asim Horozić "Reci Bosno ljubavi". - Josip Kaplan "Čestitka majčici", - Arsen Dedić "Kad se male ruke slože", - Đelo Jusić "Kišobran za dvoje", - "Kad ja pođoh na Bentbašu" (narodna), Brojalice⁵: - "Jabučice crvena", - "En, den, dore", - "Hajd izadi medvjede", - "Patka patku pojela", - "Tike, tike tačke", - "Jedna kola žuta", - "Boc, boc iglicama", - "Mijau, mijau, mačka"	Učenici će: - poštujte pravila i prihvata korekcije u pjevanju (intonacija, artikulacija, dikcija); - truditi se da svoje muziciranje usaglase sa grupom i kolektivom; - razvijati kreativnosti i maštu u ritmičkom i melodijskom izražavanju; - nakon analize izraziti utiske o karakteru pjesme, tempu i dinamici; - uvažavati muzičko - izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalica; - pratiti ritam muzike i izraziti se vizuelno; - reproducirati naučenu melodiju solo i grupno i pri tome se aktivno uključuju; - pratiti ritam muzike i izraziti se pokretom tijela; - pamtiti i donositi u razred nove brojalice i pjesme za zajedničku igru; - posjećuje dešavanja sa prigodnim muzičkim sadržajima (priredbe, igrokazi, koncerti, predstave, manifestacije ...); - na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.
2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:

⁵ Kod brojalica potrebno je poštovati princip postupnosti pri obradi ritmičkih elementa (muzička mjera/ takt - dvodjelna, trodjelna, četverodjelna, teza – arza, promjena vrste takta)

- prepoznati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notno
- ilustrativnom zapisu;
- razlikovati osobine tona (trajanje, visina, jačina i boja);
- razlikovati instrumente Orffovog instrumentarija i samostalno izrađene instrumente;
- stvarati melodiju na zadani tekst i razvija osjećaj za muzičku agogiku⁶;
- koristiti Orffov instrumentarij uz izvođenje pjesama i brojalice;
- koristeći Orffov instrumentarij stvarati sopstveni aranžman/improvizirati;
- pratiti izvođenje djela uz pokrete tijela;
- reproducirati melodiju, ritam i tekst pjesama po sluhu i notnom zapisu;
- kao pojedinac ili dio grupe prihvata obaveze i savjesno ih obavlja;
- svirati samostalno i u grupi;
- pokazati odgovornost za stvaranje novih oblika izražavanja;
- pokazati interes za učešće u muzičkom izvođenju;
- razvijati kreativnost i maštu u ritmičkom izražavanju;
- spontano improvizirati i povezivati ritam sa pokretom.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - opisati muziku kroz likovno izražavanje; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu; - imenovati pojedine igre;	Učenici će: - ilustrovati primjere muzičkih instrumenata (gudački, duvački – limeni, drveni, i udaraljke); - pratiti datu koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre, pamtiće i imenovati pojedine pjesme, igre i kola; - spontano i kao dio grupe učestvuje u zadanom izvođenju muzičkih vježbi koristeći zvuk, pokret, ritam ili melodiju; - Muzičke igre: - "Kiša, kiša", - "Ide kolo naokolo", - Vladimir Tomerlin: "Brzjav/ telegram", - "Golubovi" (Narodna), - Vladimir Tomerlin: "Izgubljeno pile", - "I mi znamo svirati", (G. Odžak, Kupres), - "Poskakuša" (Centralna Bosna), - Minja i Lidija: "Razbolje se lisica", - "Djeda Mraze" (Padaju, padaju s neba bijele zvijezde (hor Kolibri) - povezivati ritam sa pokretom i pratiti datu koreografiju; - predlagati nove pokrete	Učenici će: - koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri; - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH; - izražavati kretnjama šta muzika sugerise; - igrati i pjevati samostalno i u grupi; - kombinovati riječi, instrumente i melodiju; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - praktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;
2. Aspekti izvođenja	Učenici će: - imenovati izvođački sastav: solista, hor, orkestar; - povezati riječi, instrument i pokret kroz vlastite ideje i doživljaj; - imenovati interne i javne nastupe;	Učenici će: - stvarati kombinacijom riječi, instrumenta i pokreta (muzičke igre, ples); - osmisliti pokrete na zadatu muzičku temu; - izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij; - uvježbavati za različite oblike izvođenja;	Učenici će: - izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu;

⁶ Muzička agogika je primjena svih elemenata muzičkog izražavanja prilikom stvaranja i interpretaciji pjesme, brojalice i sl.

- uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem;
- provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- nastupati na internim i javnim priredbama izводеći pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove);
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

Didaktičke napomene:

Nastavnik bira predložene nastavne sadržaje kako bi dostigli ishode po trijadama poštujući didaktičke principe: od poznatog ka nepoznatom, od jednostavnog ka složenom, aktuelnosti...

Ponudene sadržaje iz komponenti muzički stilski periodi (slušanje), vokalna i instrumentalna muzika, pjevanje po sluhu i notnom zapisu, sviranje po notnom zapisu i improvizacija koristiti kroz teme za realizaciju stvaranja i vizualizacije muzike (dječijeg stvaralaštva i igara).

U komponenti "Sviranje po notnom tekstu i improvizacija" obratiti pažnju na muzičku agogiku (primjenu svih elemenata muzičkog izražavanja prilikom stvaranja i interpretaciji pjesme, brojalice i sl.).

Također napominjemo nastavnicima da se ishodi iz jedne oblasti preklapaju sa ishodima ostalih oblasti.

Hor i orkestar (skupno muziciranje)

Hor i orkestar su sastavni dio redovnog nastavnog predmeta muzička kultura. U školama je obavezno organizirati skupno muziciranje jer se kroz aktivnosti hora i orkestra škola prezentuje na svim školskim i drugim javnim nastupima. Škola formira horove mlađeg i starijeg uzrasta i razne vrste orkestrara. Skupno muziciranje ima zadatak da osposobljava učenike za kulturno umjetničku djelatnost, razvijajući ujedno smisao i ljubav za kolektivno sudjelovanje u ostvarivanju umjetničkog djela.

Hor - mlađu uzrasnu grupu čine učenici od (III-V) razreda (jednoglasno ili dvoglasno pjevanje).

Orkestar – (tamburaški, harmonikaški i dr.) grupa učenika raspoređenih u grupe instrumenata – dionice.

Za hor je obavezno dva časa sedmično po glasovima – dionicama.

Za orkestar je obavezno dva časa sedmično za svaku grupu instrumenata – dionicu.

Pored redovne nastave važnu ulogu imaju i vannastavne aktivnosti koje uključuju posjete koncertima, rad sa nadarenim učenicima, formiranje kluba ljubitelja muzike itd. Posebno zainteresovane i talentovane učenike treba uključivati u rad hora i orkestra te predlagati da se upisuju u muzičku školu.

Oblast: SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE

Komponenta: Muzički stilski periodi

Nastavnik će obratiti pažnju da učenici prepoznaju slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku.

Komponenta: Vokalna i instrumentalna muzika

Prvi razred:

Prilikom izbora djela za slušanje muzike, među kojima treba da budu zastupljena, vokalna, instrumentalna i vokalno – instrumentalna, treba voditi računa da njihovo trajanje i složenost budu u skladu sa uzrastom. Djecu učiti da zapažaju i prepoznaju karakter kompozicije, osnovne vrste tempa i dinamike izvođenja, eventualno pojedine muzičke instrumente. Podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno jer se time podstiče njihova kreativnost.

Drugi razred:

Težište treba biti na umjetničko-doživljajnoj komponenti, i u funkciji razvoja pozitivnih interesa i stavova prema muzičkim vrijednostima. Muzičke pojmove treba usvajati nenametljivo i bez opterećenja muzičkom terminologijom koja je za djecu ove dobi apstraktnog karaktera.

Raditi dalje na poboljšanju kvaliteta pjevanja, tačnosti intonacije, razvoju muzičke memorije i tačnog izvođenja ritma i metrike. Podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

Treći razred:

Slušanjem kompozicija učenici se upoznaju sa muzičkom literaturom. Težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti treba razvijati pozitivne interese i stavove prema muzičkim vrijednostima. Usvajanje muzičkih pojmova koji su apstraktni djeci ovog uzrasta, treba da se odvija postupno i nenametljivo, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom. Djecu poticati da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno, likovno i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

Oblast: STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

Komponenta: Pjevanje po sluhu i notnom tekstu

Prvi razred:

U izboru pjesama nastavnik treba voditi računa o tome da one odgovaraju opsegu dječijeg glasa i da su im po sadržaju i karakteru interesantne i bliske. U prigodnoj atmosferi, dijete treba najprije emotivno da doživi pjesmu i osjeti njen umjetnički kvalitet, slušajući nastavnika koji pjeva uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir ili sintisajzer) ili tonskog zapisa. Uz pjevanje nastavnika djeca će naučiti pjevati pjesmicu, kolektivno, grupno i individualno. Prilikom pjevanja voditi računa o pravilnom držanju tijela i disanju (preduslov za pjevanje), sa odgovarajućom intonacijom i dikcijom, precizno i ujednačeno, uz odgovarajući tempo i dinamiku u skladu sa njenim karakterom najprije kolektivno, zatim u grupi, u paru i individualno.

Brojalica kao ritmičko-metričko stvaralaštvo u ovoj oblasti zauzima posebno mjesto u razvoju osjećaja za ritam. Brojalicu treba izvoditi najprije skandiranjem teksta uz odbrojanje kao u igri, zatim instrumentima vlastitog tijela (pljeskanje rukama, topot nogama), priručnim instrumentima, Orffovim instrumentima, kretanjem u koloni (u "voziću").

Drugi razred:

Predložene pjesme za drugi razred odgovaraju opsegu dječijeg glasa, po sadržaju i karakteru interesantne su i bliske djeci ovog uzrasta. Nakon doživljaja pjesme djeca je uče pjevati slušajući nastavnika, koji pjeva uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir ili sintisajzer) ili tonskog zapisa.

Predložene brojalice imaju različit sadržaj složeniji ritam i metriku u odnosu na prvi razred. Igrajući se brojalicama djeca razvijaju muzikalnost i osjećaj za ritam. Izvodeći brojalicu po partiturama sa simbolima učenici se pripremaju za upoznavanje notnog pisma.

Treći razred:

Predložene pjesme opsegom, sadržajem i značenjem su prilagođene i bliske djeci ovog uzrasta. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili sa tonskog zapisa, djeca je uče pjevajući po frazama, uz pratnju melodijskog instrumenta.

U trećem razredu brojalice su nešto složenijeg ritma i metrike. Kod brojalice potrebno je poštovati princip postupnosti pri obradi ritmičkih elementa (muzička mjera/takt - dvodjelna, trodjelna, četvordjelna, teza – arza, promjena vrste takta). Nastavnik treba posvetiti posebnu pažnju organiziranju maštovitih načina njihove interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, uz uvažavanje dječijih ideja i prijedloga.

Komponenta: Sviranje po notnom tekstu i improvizacija

Kreativnost učenika podsticati učešćem u izradi pratnje i aranžmana i sviranjem na ritmičkim i melodijskim instrumentima.

Oblast: ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

Komponenta: Stvaranje i vizualizacija muzike

Prvi razred:

Igre sa pjevanjem i različitim sadržajem treba birati u tom smislu da djeca pokretom izražavaju šta muzika sugerise (razne radove, život u prirodi, narodne običaje i drugo). One imaju osnovni zadatak da djeca prateći melodiju usavršavaju skladno, izražajno, slobodno i ritmički povezano kretanje uz muziku. Tako se istovremeno kretnjama izražava karakter, ritam, tempo i dinamika pjesme, a razvijaju i usavršavaju preciznost, lakoća, skladnost i izražajnost pokreta uz muziku. Igre i narodna kola sastoje se iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, razne kretnje ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti itd. Treba poticati ritmičke igre u kojima dolazi do izražaja dječija improvizacija i kretnje i to na muziku koju su predhodno dobro upoznala.

U području stvaranja i vizualizacije muzike treba koristiti Orffov instrumentarij i priručne instrumente, oponašati zvukove iz prirode i sa njima svirati uz pjevanje. Takvim aktivnostima povećava se osjećaj kompetencije, socijalizacija i djeluje terapijski. U skladu sa mogućnostima organizirati *muzičko-scenske* igre koje povezuju muziku, ritam, pokret i govor.

Drugi razred:

Predložene igre u drugom razredu imaju različit sadržaj. Učenici bi kroz igre trebali izražavati ono šta muzika sugerise (razne radove, život u prirodi, narodne običaje i drugo). Kroz igre i narodna kola ostvaruje se korelacija sa tjelesnim i zdravstvenim odgojem i upoznaje narodna muzička tradicija. Pokreti u igrama i narodnim kolima mogu imati utvrđene figure i kretnje, ali se sa učenicima može raditi i na osmišljavanju novih.

Treći razred:

Učenici bi kroz igre trebali izražavati ono šta muzika sugerise (razne radove, život u prirodi, narodne običaje i drugo). Kroz igre i narodna kola ostvaruje se korelacija sa tjelesnim i zdravstvenim odgojem i upoznaje narodna muzička tradicija. Pokreti u igrama i narodnim kolima mogu imati utvrđene figure i kretnje, ali se sa učenicima može raditi i na osmišljavanju novih.

Komponenta: Aspekti izvođenja

Prvi razred:

Sadržaj muzičke kulture koji su u funkciji estetskog odgoja mladih ima u sebi elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje i ostalih sadržaja na ovom uzrastu. Korelacija sa drugim predmetima je sasvim prirodna: likovno izražavanje doživljaja muzike ili ilustracija pjesme, s maternjim jezikom (rješavanje problema diktacije, pismenosti i sl.) s prirodom i društvom (godišnja doba, svijet oko nas, životinje, narodna muzička tradicija BiH), tjelesnom kulturom (ritmika, ples uz muziku, dječije narodne igre, koordinacija pokreta i sl.) i matematikom (brojanje, pojam veličine i sl.).

Drugi razred:

Kod učenika treba razvijati interes za improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga i učešće u muzičkim dramatizacijama.

Neophodno je napomenuti da gradivo iz muzičke kulture u sebi ima elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje svih ostalih sadržaja kroz tematsko planiranje, tako da je korelacija sa drugim predmetima prirodna.

Treći razred:

U oblasti dječijeg stvaralaštva učenike treba uputiti na samostalnije praćenje pjevanja, sigurniju i slobodniju individualnu improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga: u paru, te grupnu i kolektivnu. Potsticati i pratiti nivo učešća u muziciranju: po zadatku, samoinicijativno, sve češće i sa zadovoljstvom i sve većim interesom. Poticati djecu da izmišljaju priče ili naslikaju seriju slika koje će sami samoinicijativno i mnogo samostalnije uz pomoć instrumenata "oživjeti". U III. razredu moguće je uraditi nekoliko muzičkih dramatizacija, uz korištenje Orffovog dječijeg instrumentarija, priručnih i improvizovanih instrumenata, sa naglaskom na originalnost, i raznovrsnost dječijih rješenja

U središtu nastavnikovog interesa treba da bude korigiranje i otklanjanje problema koje dijete ima, razvoj opsega dječijeg glasa, poboljšanje kvaliteta pjevanja, tačnosti intonacije i opsega muzičke memorije. Treba nadalje raditi na razvoju osjećaja za ritam i metrike kroz brojalice i muzičke igre, na upoznavanju notnih znakova kroz svjesno pronalaženje razlika u trajanjima prikazanim u notnom zapisu. Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje i ostalih sadržaja ovog razreda, pa je i korelacija sa drugim predmetima sasvim prirodna.

DRUGA TRIJADA **ČETVRTI RAZRED**

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - razlikovati melodije koje su se izvodile u bližoj i daljoj prošlosti; - prepoznati dijelove muzičkih oblika prema motivu i temi; - razlikovati vrste muzike: umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku;	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - A. Vivaldi "Ljeto" (II stav, iz Četiri godišnja doba), - C.S.Sans "Kornjače" (iz svite Karneval životinja), - P. I. Čajkovski "Ples šećerne vile" i „Ruski ples“ iz baleta Krceko Oraščić, - "Pjesma sedam patuljaka" (iz filma „Snjeguljica“, Walt Disney), - S. Olujčić "Ne dam kamen zemlje moje", - "Čudna jada od Mostara grada", narodna, - The Beatles "Žuta podmornica". - „Durni, durni „sefardska tradicionalna pjesma - „Amen sama goj roma“ romska trad. pjesma	Učenici će: - izraziti vlastiti doživljaj o slušanom djelu i izraziti stav o istom; - razlikovati muzička djela kroz igru muzičkog kviza; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ; - definisati karakter slušanog djela;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - imenovati vokalno instrumentalna djela (pjesme, horske i narodne pjesme uz muzičku pratnju); - imenuje vrste glasova po opsegu (ženski-visoki, srednji i duboki, muški- visoki, srednji i duboki); - razlikovati solo pjevanje i horsko pjevanje; - imenovati grupe instrumenata po načinu dobijanja tona: žičani (tržajući i gudački), duvački (drveni i limeni), udaraljke⁷;	Učenici će: - vježbati dikciju i pravovremeno uzimanje daha (fraziranje); - izvršiti klasifikaciju nakon slušanog djela na: <i>vokalno</i> (prema glasovima: solo ili horsko izvođenje), <i>instrumentalno</i>: solo ili orkestar, i <i>vokalno - instrumentalno</i>: pjesme, horske i narodne pjesme uz muzičku pratnju. Npr. - A. Mušanović "Amsej Paka Poan", - "Došlo pismo iz Bosne", narodna, obrada R. Arnautović, dvoglasni hor - J. Haydn ili L. Mozart: "Dječija simfonija I stav, - C. Debussy: "Mali crnac pleše, - A. Dedić: "Sretna Nova godina", - St. Korunović: "Na kiši", - Npr. za glasove po opsegu: - D. Hot: "Bosna, Bosna", - G. Gerbwin: "Neko me voli", - V. Makjanić: "Majčica", - "Pokraj grada Sarajeva", narodna pjesma, - S. Rajčić „Bumbari i pčele“, - C.S.Sans „Slon“ iz svite Karneval životinja,	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - uočiti pravila tačnog pjevanja (intonaciju, artikulaciju, dikciju, fraziranja); - uočavati karakter djela i izvoditi zaključke u vezi sa tim; - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - pokazati interes za ponovnim slušanjem;

⁷ Dovoljno je da učenici opišu izgled tri do četiri instrumenta po načinu dobijanja tona.

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu

Učenici će:

- opisati karakteristike muzičkog djela koje izvode po sluhu (forma, melodija, ritam, tempo i dinamika)
- razlikovati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu,
- razlikovati note po trajanju: osminka, četvrtinka, polovinka, cijela nota i pauze;
- imenovati osnovne vrste tempa muzičkim izrazima (Andante, Moderato, Allegro)

Učenici će:

- pjevati pjesme na osnovu teksta, ritma i melodije
- reproducirati jednostavnije ritmičke primjere i brojalice ritamskim slogovima (takt 2/4, 3/4, 4/4, polovinka, cijela nota i njihove pauze)
- pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija;
- Pjevati kanone shodno mogućnostima, Npr.:

- V. Đorđević „U Proljeće“
- P. Bergamo „Avanture maloga Jugu“
- F. Povia „Medo kočijaš“
- A. Horožić „Štamparska greška“
- J. Marinković „Nestašni dječaci“
- M. Milić „Jesen u šumi“
- A. Horožić „Mačak i miš“
- M. Meršnik „Hej, potoče“
- „Dva i dva su četiri“
- D. Basrak „Školski odmor“
- M. Matanović „Notni stan“
- N. Merdžanović „Nebo i planete“
- M. Anceva „Sova“ (kanon)

Brojalice:

- „Eglen, beglen“
- „Igralica“
- „Elem, belem“
- „Leti, leti, ptičica“
- „Mišu, mišu, mišiću“

Učenici će:

- reproducirati kraće ritmičke primjere i brojalice na instrumentima Orfovog instrumentarija
- osmišljavati ritmičku pratnju na udaraljkama u okviru grupnog muziciranja
- tačno izvodi mjeru i ritam izgovaranjem ritamskih slogova pljeskanjem, odbrojavanjem rukom, stupanjem,
- reproducirati, ritam i tekst pjesama po sluhu i notnom zapisu

Npr.:

- „Alaj ovaj Miki lep“
- „Eti peti, u raketi“
- „Tip, tip, tip“
- ritmički primjeri po izboru

Učenici će:

- uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalice;
- vrednovati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike;
- poštuje pravila i prihvata korekcije u pjevanju (intonacija, artikulacija, dikcija);
- obavljati muzičke zadatke u svrhu kvalitetnog skupnog muziciranja
- učestvovati na školskim nastupima
- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija

Učenici će:

- razlikovati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu,
- razlikovati note po trajanju: osminka, četvrtinka, polovinka, cijela nota i pauze;
- razlikovati ritmičke primjere i brojalice prema složenosti zadatka

Učenici će:

- reproducirati kraće ritmičke primjere i brojalice na instrumentima Orfovog instrumentarija
- osmišljavati ritmičku pratnju na udaraljkama u okviru grupnog muziciranja
- tačno izvodi mjeru i ritam izgovaranjem ritamskih slogova pljeskanjem, odbrojavanjem rukom, stupanjem,
- reproducirati, ritam i tekst pjesama po sluhu i notnom zapisu

Učenici će:

- obavljati zadatke pojedinačno i u grupi
- pokazati interes za učešće u muzičkom izvođenju;
- ispoljavati kreativnost i maštu u ritmičkom izražavanju;
- spontano improvizirati i povezivati ritam sa pokretom.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - opisati sadržaj muzičkih igara; - imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja;	Učenici će: - ilustrirati primjere muzičkih instrumenata žičani (trzajući i gudački), duvački (drveni i limeni), udaraljke; Muzičke igre: - <i>"Mužikaš", iz zbirke J. Tomasa,</i> - <i>"Skače vrabac u kolu", zapisao Cvjetko Ribtman,</i> - <i>"Treskavica sitna", narodno kolo (Sarajevo i okolica)</i> - <i>A. Mušanović, "Hula bop",</i> - <i>"Skaka", narodno kolo (Sela iz okolice Bosanskog Šamca)</i> - <i>R. Hodžić, "Djeca se igraju hvatača";</i>	Učenici će: - ilustrirati kreativno doživljaje (likovno, tekstualno) slušanih muzičkih primjera; - objasniti društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu; - <i>koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri;</i> - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH; - izražavati kretnjama šta muzika sugeriše; - igrati i pjevati samostalno i u grupi; - kombinovati riječi, instrumente i melodiju; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - p raktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;
2. Aspekti izvođenja	Učenici će: - objediniti pretodna znanja;	Učenici će: - kombinovati i osmišljavati pokrete uz različite muzičke primjere. Npr.: - <i>"Sretan rođendan", Happy birthday, pjesma iz Engleske,</i> - <i>M. P. Musorgski "Ples pilića u ljuskama", iz djela Slike sa izložbe,</i> - <i>D. Kabalevski "Klovnovi",</i> - osmisлити koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre; - osmisлити pokrete na zadatu muzičku temu; - izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij; - uvježbavati za različite oblike izvođenja;	Učenici će: - izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu; - uvidati i prihvatati potrebu za vježbanjem; - provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe; - nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove); - pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

PETI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - upoređivati muzička djela koja su se izvodila u bližoj i daljoj prošlosti; - prepoznati dijelove muzičkih oblika prema motivu, temi i frazi; - upoređivati vrste muzike: umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku;	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - N. R. Korsakov: "Šeherezada I stavak" - W. A. Mozart: "Nekoliko varijacija a iz djela „12 varijacija u C- duru“," - "Tu hanina, jo hanino", narodna sefardska romansa, - A. Dedić : "Kad bi svi ljudi na svijetu",	Učenici će: - izraziti vlastiti stav o slušanom djelu; - razlikovati kompozitore i muzička djela kroz igru muzičkog kviza; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ; - definisati karakter slušanog djela; - prepoznati karakteristike slušanog djela;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - razlikovati vokalno instrumentalna djela (pjesme, opere, horske i narodne pjesme uz muzičku pratnju,); - razlikovati solo pjevanje i horsko pjevanje; - razlikovati vrste horova (dječiji, ženski, muški, mješoviti); - imenovati grupe instrumenata simfonijskog orkestra (gudački, drveni duvački, limeni duvački, udaraljke); - imenovati tradicionalne instrumente koji se koriste u narodnoj muzici BiH;	Učenici će: - otpjevati tačno odsvirani početni ton (intonacija); - izvršiti klasifikaciju slušanih djela na solo i horske pjesme: Npr. - G. Bizet: Dječiji hor iz opere „Karmen“; - V. Milošević: „Vidjeh čudo“(mješoviti hor) - "Evo san ti doša" (narodna pjesma iz Dalmacije), - R. Rogers "Vesela pjesma (Do, re, mi)", pjesma iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi“ - A. Korać: "Molimo za finu tišinu, - J. Offen bach: "Barcarolla" iz opere „Hoffmannove priče“ (orkestarska izvedba) - A. Horozić: "Aska i vuk", dječija opera - A.Smailović: "Uz jutarnju šetnju", - P.I.Čajkovski: "Scene", odlomak iz baleta „Labudovo jezero“ (violončelo i violina), - E. Grig: " Posvećenje proljeću"	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - uočiti pravila tačnog pjevanja (intonaciju, artikulaciju, dikciju, fraziranja); - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - pokazati interes za ponovnim slušanjem;
II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA			
1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - upoznati pojmove solmizacije i abecede - imenovati tonove po visini od C1 do C2 solmizacijom i abecedom - razlikovati note po visini u linijskom sistemu - analizirati čisto, tačno pjevanje i pravilno izgovaranje slogova u tekstu.	Učenici će: - reproducirati lakše notne zapise meloritmčkih primjera upotrebom solmizacije i abecede - zapisivati note po visini u linijski sistem - pjevati pjesme na osnovu teksta i notnog zapisa - reproducirati brojalice ritamskim slogovima prema notnom zapisu	Učenici će: - uvažavati muzičko -izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalice; - vrednavati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike; - poštuje pravila i prihvata korekcije u pjevanju (intonacija, artikulacija, dikcija);

- upoznati pojam muzičke ljestvice,
- analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama
- pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija
- izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu
- učestvovati na školskim nastupima
- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

Npr⁸ :

- *W.A. Mozart: "Blistaj, blistaj zvijezdo mala",*
- *"Na slovo, na slovo", pjesma iz Engleske,*
- *"Pčela", narodni tekst,*
- *"Marko Skače po zelenoj trati", narodna iz Slovenije,*
- *"Ide maca oko tebe", muzička igra,*
- *R.Milić: "Solmizacija",*
- *J. Kaplan: "Mjesečev pjesnik",*
- *V. Makjanić: "Lovac Ranko",*
- *"Osvanu dan", kanon*
- *"S one strane Jajca", narodna (pjevanje),*
- *H. i D.Šimić: "Dajte nam ljubavi",*
- *A. Kabiljo: "Zdravo maleni",*
- *"Pjesma rastanka", Škotska,*
- *S.Mihaljinac: " Osmjeh majke",*

2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija

Učenici će:

- analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama;
- prepoznati melodiju i ritam na osnovu notnog zapisa;
- stvarati nove notne aranžmane;

Učenici će:

- reproducirati kraće instrumentalne kompozicije na melodijskim udaraljkama (ili nekom drugom melodijskom instrumentu);
- primjenjivati osnove muzičkog pisma;
- stvarati muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja;
- stvarati i improvizuje nove notne aranžmane;

Npr⁹ :

- *J.Marić: "Čičak",*
- *J.Magdić: "Djeca i skakavci",*
- *"Aro, baro, piko, paro", brojlica,*
- *"An, ban, zeka, pan", brojlica,*
- *"Ena, mena, nikoti", brojlica,*
- *"Sjela baba u balon", brojlica,*

Učenici će:

- reproducirati muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz grupno muziciranje;
- stvarati pozitivnu sliku i razvijati svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnom i instrumentalnom ansamblu;
- uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom sviranja pjesama i brojlica;
- poštuje pravila i prihvata korekcije u sviranju;
- izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu;
- učestvovati na školskim nastupima;
- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike

Učenici će:

- ponavljati prethodna znanja;
- opisati sadržaj muzičkih igara;
- imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja;
- opisati smjernice za korištenje tijela kao instrumenta (body percussion instrument);
- opisati smjernice za korištenje drugih predmeta različitih

Učenici će:

- spajati tekst i melodiju u smisaone cjeline.
- primjenjivati elemente muzičke agogike tokom improvizacije;
- ilustrovati primjere muzičkih instrumenata simfonijskog orkestra (gudački, drveni duvački, limeni duvački, udaraljke);

Učenici će:

- ilustrirati kreativno doživljaje (likovno, tekstualno) slušanih muzičkih primjera;
- pokretom pratiti ritam pjesmice odnosno izvodi zadatu koreografiju;
- improvizacijom kreirati nove aranžmane za pjesmice i brojlice;
- osmišljavati muzičke igrokaze

⁸ Nastavnik/ica bira muzičke primjere za obradu određenih tonova, vodeći računa o didaktičkom principu postupnosti.

⁹ Primjeri koji su dati za pjevanje po notnom zapisu mogu se iskoristiti i za sviranje po notnom zapisu

materijala kao instrumenata (čaše, flaše, kamenčići, koža, žice i sl. ...) (npr. Cups game ...);

- osmisлити koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre;
- praviti varijacije na zadanu temu;
- *koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri;*
- kombinovati riječi, instrumente i melodiju;

Muzičke igre:

- V. Makjanić: "Lovac Ranko",
- "Na slovo", pjesma iz Engleske,
- "Pleši, pleši", Slovačka, tradicionalni ples
- "Ječam žele Tuzlanke djevojke, tradicionalna narodna igra,
- J. Magdić "Djeca i skakavci",

- prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada;
- objasniti ulogu muzike u njegovom životu;
- razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH;
- posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...);
- uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja;
- praktikovati pravilno ponašanje u publici;
- tokom rada ispoljavati emocije;

2. Aspekti izvođenja

Učenici će:

- objединiti prethodna znanja;

Učenici će:

- kombinovati i osmišljavati pokrete uz različite muzičke primjere. Npr. jednu od:
- R.Hodžić "Pijetao i sat",
- A.Kabiljo: "Cvrčak i bubamara",
- A. Horozić: "Ševin kljun",
- osmisлити koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre;
- osmisлити pokrete na zadatu muzičku temu;
- izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij;
- uvježbavati za različite oblike izvođenja;

Učenici će:

- izraziti emocije o učešću i izvođenju;
- zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom;
- sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu;
- uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem;
- provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove);
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

ŠESTI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - opisati muzička djela koja su se izvodila u bližoj i daljoj prošlosti; - prepoznati dijelove muzičkih oblika prema motivu, temi, frazi, dijelovima i cjelini kompozicije; - definisati pojam "stava" kao dijela kompozicije; - razlikovati muzičke vrste kao jednostavačne i višestavačne; - upoređivati vrste muzike: umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku;	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - C. S. Sans "Karnevala životinja", - "Zvijezda tjera mjeseca", narodna, - S. Olujić, "Ja volim Sarajevo", - P. I. Čajkovski: "Ples pastira", "Marš olovni vojnika" i "Kineska igra", odlomci iz baleta „Kreko Orašić“;	Učenici će: - izraziti vlastiti stav o slušanom djelu; - razlikovati kompozitore i nazive muzičkih djela; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ; - definisati karakter slušanog djela; - prepoznati karakteristike slušanog djela;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - i menovati pjevačke glasove prema visini: ženske (sopran, mezzosopran, alt) i muške (tenor, bariton, bas). - razlikovati jednoglasno, dvoglasno i višeglasno pjevanje - prepoznati vrste horova prilikom slušanja muzičkog djela (dječiji, ženski, muški, mješoviti); - imenovati po četiri instrumenta iz svake grupe instrumenata simfonijskog orkestra; - razlikovati tradicionalne instrumente koji se koriste u narodnoj muzici BiH od umjetničkih instrumenata; - imenovati instrumente iz grupe idiofonih tradicionalnih instrumenata;	Učenici će: - pjevati jednostavnije dvoglasne kompozicije (kanon i sl.) - otpjevati tačno odsvirani početni ton (intonacija); Npr. - J. G. Ferrari „Kukarica“, - „Zvijezda tjera mjeseca“, dvoglasni ženski ili dječiji bor/žbor; - „Bella bimba“, (pjesma iz Italije) dvoglasno izvođenje dječijeg bora, - Z. Grgošević „Tišina ljetne noći“, - J. Haydn „Koncert za trubu i orkestar u Es – dur“ (I stav) - W. A. Mozart „Mala noćna Muzika“, - A. Horozić „Fantazija za dvije flaute“, - J. Strauss „Picikato polka“, - S. S. Mokranjac: XIV Rukovet, pjesma "Što no mi se Travnik zamaglio" (ženski ili mješoviti bor)	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - poštovati pravila tačnog pjevanja - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - aktivno sluša muziku, doživljava je i prepoznaje njene karakteristike; - istražiti muzičke instrumente starih civilizacija (koristeći znanja iz historije/povijesti npr. lira, harfa ...) i povezati sa dosadašnjim učenjem;

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - imenovati tonove po visini od "a" do "e2"; solmizacijom i abecedom; - razlikovati note po visini u linijskom sistemu; - opisati elemente muzičke ljestvice; - opisati osnovne karakteristike dur i mol ljestvica; - razlikovati dur i mol prema elementima ljestvice i prema zvučnom ugođaju;	Učenici će: - reproducirati notne zapise meloritmčkih primjera upotrebom solmizacije i abecede; - zapisivati note po visini u linijski sistem; - pjevati pjesme na osnovu teksta i notnog zapisa; - reproducirati brojalice ritamskim slogovima prema notnom zapisu; - pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija;	Učenici će: - analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama; - opisati doživljaj muzičkog djela po formi, melodiji i ritmu; - pjevati čisto, tačno i pravilno izgovarati slogove u tekstu; - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalka;
--------------------------------------	--	--	--

	- prepoznati i imenovati složenije ritamske figure (triola, sinkopa); - razlikovati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, te proste i složene taktove;	Npr¹⁰ : - <i>A. Ostrovski</i>: "Uvijek neka bude sunce"; - <i>M. Jelićanin</i>: "Prvi maj"; - <i>W.A. Mozart</i>: "Čežnja za proljećem", "Uspavanka", i "Dan praznični"; - <i>L.v.Beethoven</i>: "Ptičja tuga"; - <i>V.Stojanov</i>: "Jesenska"; - <i>I.Alajbegović</i>, tekst <i>Nikola Škerba</i>: "Tebi majko misli lete"; - <i>M. Milojević</i>: "Na livadi"; - <i>H. i D. Čizmić</i>: "Moja domovina"; - <i>B.Nikolić</i>: "Noćas"; - <i>S.Olujić</i>: "Ja volim Sarajevo"; - "Adio kerida", sefardska romansa; - <i>A. Horozić</i> "Ja bib"; - <i>M. Đurović</i>, "List na putu"; - <i>J. G. Ferrari</i>: "Kukavica";	- vrednavati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike; - učestvovati na školskim nastupima; - na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.
2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija	Učenici će: - razlikovati tonove po visini od "a" do "e2" solmizacijom i abecedom; - analizirati muzičko djelo koje izvede prema karakteristikama; - prepoznati melodiju i ritam na osnovu notnog zapisa; - stvarati nove notne aranžmane;	Učenici će: - primjenjivati nove naučene tonove od "a" do "e2" u sviranju na melodijskim instrumentima; - odsvirati dursku i molsku ljestvicu; - primjeniti triolu i sinkopu u sviranju; - primjenjivati osnove muzičkog pisma; - stvarati muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja; - stvarati i improvizuje nove notne aranžmane; Npr¹¹ : - <i>B.Nikolić</i>: "Srebrni voz"; - "Zvijezda tjera mjeseca", narodna; - "Štuka, štuku pojela", brojlica; - "Mladi kovač", brojlica; - "Engele, bengele", brojlica;	Učenici će: - sviranjem proširivati teoretska znanja; - reproducirati muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz grupno muziciranje; - stvarati pozitivnu sliku i razvijati svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnog i instrumentalnom ansamblu; - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom sviranja pjesama i brojlica; - poštuju pravila i prihvata korekcije u sviranju; - izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu; - učestvovati na školskim nastupima; - na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - ponavljati prethodna znanja; - opisati sadržaj muzičkih igara; - imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja; - opisati smjernice za korištenje tijela kao instrumenta (body percussion instrument); - opisati smjernice za korištenje drugih predmeta različitih	Učenici će: - spajati tekst i melodiju u smisaone cjeline; - primjenjivati elemente muzičke agogike tokom improvizacije; - ilustrovati primjere muzičkih instrumenata simfonijskog orkestra po grupama;	Učenici će: - pokretom pratiti ritam pjesmice odnosno izvodi zadatu koreografiju; - improvizacijom kreirati nove aranžmane za pjesmice i brojlice; - osmišljavati muzičke igrokaze - prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada;
-------------------------------------	---	--	---

¹⁰ Nastavnik/ica bira muzičke primjere za obradu određenih tonova, vodeći računa o didaktičkom principu postupnosti.

¹¹ Primjeri koji su dati za pjevanje po notnom zapisu mogu se iskoristiti i za sviranje po notnom zapisu

materijala kao instrumenata (čaše, flaše, kamenčići, koža, žice i sl. ...) (npr. Cups game ...);

-objasniti društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire; | - izraditi primjere tradicionalnih idiofonih muzičkih instrumenata od reciklažnog materijala;

- osmisli kratke melodije na dostupnim melodijskim instrumentima;

- osmisli kratke ritmičke primjere na dostupnim instrumentima;

- osmisli koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre;

- praviti varijacije na zadanu temu;

- koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri;

- kombinovati riječi, instrumente, melodiju i ritam;

- ispravno izvoditi novu igru primjenjujući ranija znanja; | - objasniti ulogu muzike u njegovom životu koristeći internet;

- razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH;

- posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...);

- uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja;

- praktikovati pravilno ponašanje u publici;

- tokom rada ispoljavati emocije; |
|---|--|--|

Muzičke igre:

- H. F. Díaz "La Guantanamera", Kuba (p1),
- "Zan iz Abedina", arapska tradicionalna pjesma,
- "Narodno kolo"

2. Aspekti izvođenja

Učenici će:

- objediniti pretodna znanja;

Učenici će:

- kombinovati i osmišljavati pokrete uz različite muzičke primjere. Npr. jednu od:
- "Bella bimba", Italija, tradicionalni ples
- "Havanagila", Izrael, tradicionalni ples,
- osmisli koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre;
- osmisli pokrete na zadatu muzičku temu;
- izvoditi pokrete u grupi i samostalno koristeći Orffov instrumentarij;
- uvježbavati za različite oblike izvođenja;

Učenici će:

- i raziti emocije o učešću i izvođenju;
- zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom;
- sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu;
- uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem;
- proveravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatisacije (priče, bajke, basne, narodne plesove);
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

Didaktičke napomene:

Polazeći od nivoa postignuća svakog pojedinog učenika, treba naročito raditi na korigiranju problema u razvoju muzičkih sposobnosti i muzičkom opismenjavanju koje je u ranijim razredima bilo spontano, nesvesno i usputno (muzički termini). U središtu nastavnog djelovanja ostaje rad na razvoju opsega dječijeg glasa, tačnosti intonacije i opsegu muzičke memorije. Treba i nadalje raditi na razvoju osjećaja za ritam i metriku kroz brojalice i muzičke igre.

Pored rada na korekciji problema koje imaju pojedini učenici u oblasti melodike (tačna intonacija, širenje opsega glasa, memorisanje melodije), ili ritmike, treba posebno raditi na kultivisanju dječijeg glasa i podizanju kvaliteta pjevanja pojedinca i prilagođavanja glasa u skupnom muziciranju. Pored rada na razvoju muzikalnosti i trajnih interesa i ljubavi prema muzici, treba raditi i na osvještavanju i korištenju ranije usputno usvojenih italijanskih muzičkih termina u muzičkom opismenjavanju.

Program je sastavljen tako da se njegovom realizacijom sistematiziraju prethodna znanja ali, i stižu nova. Nastavna građa se izlaže linearno i sistemom koncentričnih krugova. Postavljeni zahtjevi se ostvaruju preko novih primjera: novih dječjih pjesmica, brojalica, muzičkih igara i kompozicija za slušanje muzike. Nastava muzičke kulture se ostvaruje: pjevanjem dječjih pjesama, pjevanjem pjesama narodne tradicije, učvršćivanjem precizne intonacije, sviranjem na ritmičkim i melodijskim instrumentima, izvođenjem muzičkih igara naroda Bosne i Hercegovine kao i drugih naroda, upoznavanjem i usvajanjem muzičkih pojmova, učenjem notnog pisma u okvirima potreba, slušanjem muzike/ muzike, dječijim stvaralaštvom i kroz izvođenje ritma.

Hor i orkestar (skupno muziciranje)

Hor i orkestar su sastavni dio redovnog nastavnog predmeta muzička kultura. U školama je neophodno organizirati skupno muziciranje jer se kroz aktivnosti hora i orkestra škola prezentuje na svim školskim i drugim javnim nastupima. Škola formira horove mlađeg i starijeg uzrasta i razne vrste orkestara. Skupno muziciranje ima zadatak da osposobljava učenike za kulturno umjetničku djelatnost, razvijajući ujedno smisao i ljubav za kolektivno sudjelovanje u ostvarivanju umjetničkog djela.

Hor - mlađu uzrasnu grupu čine učenici do IV razreda (jednoglasno ili dvoglasno pjevanje).

Hor – stariju uzrasnu grupu čine učenici od (V - IX) razreda (dvoglasno ili troglasno pjevanje).

Orkestar – (tamburaški, harmonikaški i dr.) grupa učenika raspoređenih u grupe instrumenata – dionice.

Za hor je obavezno dva časa sedmično po glasovima – dionicama.

Za orkestar je obavezno dva časa sedmično za svaku grupu instrumenata – dionicu.

Pored redovne nastave važnu ulogu imaju i vannastavne aktivnosti koje uključuju posjete koncertima, rad sa nadarenim učenicima, formiranje kluba ljubitelja muzike itd. Posebno zainteresovane i talentovane učenike treba uključivati u rad hora i orkestra te predlagati da se upisuju u muzičku školu.

Oblast: SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE

Komponenta: Muzički stilski periodi

Nastavnik će obratiti pažnju da učenici prepoznaju slušno umjetničku, tradicionalnu i popularnu muziku.

Komponenta: Vokalna i instrumentalna muzika

Slušanje pruža mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature domaće i svjetske. Usvajanje muzičkih pojmova i dalje treba da bude prirodno, bez pretjeranog opterećenja muzičkom terminologijom. Podsticati učenike da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom.

Odabrane kompozicije treba slušati u cjelini sa tonskog zapisa (globalno slušanje, emocionalno, aktivno).

Pored umjetničkog doživljaja slušane kompozicije, učenicima postavljati i zadatke sa ciljem uočavanja karaktera kompozicije, tempa, dinamike, artikulacije, izvođača, itd. Na kraju časa obavezno dati zaključak o slušanom djelu, pa potom ponoviti slušanje.

U četvrtom razredu kada se radi vokalna i instrumentalna muzika potrebno je obratiti pažnju da učenici opišu izgled tri do četiri instrumenta po načinu dobijanja tona.

U petom razredu izbor tradicionalnih instrumenata uraditi u skladu sa okruženjem.

Oblast: STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

Pri muzičkom opismenjavanju izuzetno je važno da učenik slušno doživi svaki ton koji se obrađuje. Potrebno je učenicima odsvirati tonove na nekom melodijskom instrumentu.

Komponenta: Pjevanje po sluhu i notnom tekstu

U petom i šestom razredu u oblasti pjevanje po sluhu i notnom zapisu nastavnik bira muzičke primjere za obradu određenih tonova, vodeći računa o didaktičkom principu postupnosti.

Predložene pjesme odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su interesantne i bliske djeci datih uzrasta u drugoj trijadi. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika ili tonskog zapisa, djeca uče pjevajući uz nastavnika, u cjelini odnosno po strofama, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Kreativnost u ovoj oblasti ispoljavat će se kroz dječiju primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana, te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima. Cilj pjevanja je informativno upoznavanje učenika s osnovnim elementima muzičkog obrazovanja. Upoznati učenike na njima prihvatljiv i razumljiv način nastajanje povišenih i sniženih tonova.

Brojalice, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo, imaju različit sadržaj (racionalne i iracionalne brojalice), složeniji ritam i metriku, pa su u razvoju muzikalnosti djeteta od izuzetnog značaja. Izvođenje lakših brojalica na osnovu notnog zapisa, predstavlja stvarni početak muzičkog opismenjavanja, a koje se bazira na osvještavanje ranijih doživljaja muzičkih zakonitosti. Nastavnik treba posvetiti posebnu pažnju organizovanju maštovitih načina njene interpretacije sa i bez sviranja na instrumentima, sada i uz svjesnu primjenu novih znanja, ohrabrujući i poštujući dječije prijedloge za izvedbu brojalice. Struktura pomaže razvoju muzikalnosti i muzičkom opismenjavanju djeteta. Kreativnost u ovoj oblasti podrazumijeva podsticanje učenika u osmišljavanju originalnih aranžmana i inventivnoj interpretaciji.

Komponenta: Sviranje po notnom tekstu i improvizacija

U petom razredu u oblasti sviranje po notnom zapisu i improvizacija dati primjeri za pjevanje po notnom zapisu mogu se iskoristiti i za sviranje po notnom zapisu. Upoznati učenike na njima prihvatljiv i razumljiv način nastajanje povišenih i sniženih tonova.

Oblast: ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

Komponenta: Stvaranje i vizualizacija muzike

U oblasti stvaranje i vizualizacija muzike nastavnici sa učenicima pokazuju maksimalnu kreativnost korištenjem najnovijih trendova u muzičkom izražavanju (body percussion, cups music game, muzičke aplikacije za mobilne telefone...).

Muzičke igre imaju različit sadržaj koji, pored ostalog, oponaša život u prirodi i razne radove, tradicionalne narodne običaje i drugo. Igre i narodna kola, pomažu tjelesnom razvoju odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije. Sastoje se iz osnovnih pokreta: hodanje, poskakivanje s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku, pljeskanje, tapkanje, okreti. Koreografije okretnih igara i narodnih kola iz različitih krajeva mogu imati utvrđene figure i kretnje.

Učenjem muzičkih igara učenici upoznaju narodnu tradiciju naroda Bosne i Hercegovine i zemalja iz regije odnosno najbližeg okruženja i drugih zemalja, čime se ostvaruje multikulturalni muzički odgoj. Pri obradi muzičkih igara sa pjevanjem potrebno je naučiti prvo pjesmu, pa zatim učiti pravila igre, pokrete, spojiti elemente igre i tada izvoditi igru u cjelini. Kroz učenje muzičkih igara i dalje se ostvaruje visoka korelacija nastave muzičke kulture sa nastavom tjelesnog odgoja.

Komponenta: Aspekti izvođenja

U oblasti dječijeg stvaralaštva učenike treba uputiti na samostalnije praćenje pjevanja, sigurniju i slobodniju individualnu improvizaciju, komunikaciju putem dijaloga: u paru, te grupnu i kolektivnu. Pratiti nivo učešća u muziciranju: po zadatku, samoinicijativno, sa zadovoljstvom i interesom. Podsticati djecu da izmisle priče, slikaju seriju slika i muzičko-scenske igre koje će povezati razne umjetničke oblasti i dinamizirati rad u razredu, te da improviziraju na zadanu melodiju, ritam, te izmisle melodije na date stihove, kao i stihove na zadanu ili novu melodiju. Navedene oblike dječijeg stvaralaštva raditi uz korištenje instrumenata vlastitog tijela, predmeta u okolini, instrumentima koje su napravila djeca, kao i Orffovog dječijeg instrumentarija, sa naglaskom na originalnost i raznovrsnost dječijih rješenja. Ovakav rad snažno doprinosi razvoju dječije kompetentnosti i kreativnih sposobnosti u oblasti muzike kao neverbalne komunikacije, djelujući i na sva druga nastavna područja. Muzički sadržaji u sebi imaju elemente koji prirodno pomažu i podržavaju savlađivanje i ostalih sadržaja tako da je i korelacija sa svim drugim predmetima, sasvim prirodna.

TREĆA TRIJADA

SEDMI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - informativno upoznati razvoj muzike od prvobitne društvene zajednice do savremene muzike - imenovati vrste pjesama: dječija-šlager; sevdalinka – narodna; - uočava strukturu slušanog muzičkog djela: koncert, opera, tema s varijacijama, valcer, arabeska, svita, mjuzikl, filmska muzika - analizira slušajući izražajna sredstva muzike (tempo, dinamiku, karakter, artikulaciju...) - razlikovati muzičke vrste kao jednostavačne i višestavačne	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - J. Marić : "Varijacije za gudački kvartet" (I-IV), - G. Bizet : "Uvertira iz opere Carmen", - E. Grieg : "Jutarnje raspoloženje" ili "Anitrin ples" iz Peer Gynta, - J. Brahms : "Valcer u As-duru" op. 18., - R. Schumann : "Arabeska" u C-duru op. 18., - J.S.Bach : "Brandenburški koncert" br.3, I stav Allegro moderato, - W.A. Mozart : "Čarobna frula" (arija Papagena i Papagene i arija Kraljice noći), - A. Vivaldi : "Koncert za mandolinu i gudače" I stavak, - A. Ponchielli : "Igra satova", odlomak iz opere "La Gioconda" (Dokonda), - R. Rogers : "Runolist" iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi“, - R. Rihtman : "I opet mi duša sve o tebi sanja" iz film a "Moj brat Alekso", - F. Chopin : "Valcer", - F. Chopin : "Mazurka" (po izboru), - W.A. Mozart : " Mala noćna muzika" (menuet),	Učenici će: - stvarati kriterije za vrednovanje muzike, - izraziti vlastiti stav o slušanom djelu; - razlikovati nazive muzičkih djela po osnovu određenih kriterija; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ; - definisati karakter slušanog djela; - prepoznati karakteristike slušanog djela;
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - opisivati vokalnu i instrumentalnu muziku. - razlikovati tradicionalne instrumente koji se koriste u narodnoj muzici BiH od umjetničkih instrumenata; - imenovati instrumente iz grupe membranofonih tradicionalnih instrumenata; - opisivati ulogu i značaj instrumenata i instrumentalnih izvođačkih sastava u muzici - razlikovati vrste pjevačkih grupa (muške, ženske, mješovite, dječije...) - prepoznati i opisati muzičku rečenicu i muzički period - prepoznavati dvodijelne i trodijelne oblike - generisati znanja o formi muzičkog djela;	Učenici će: - aktivno učestvovati u zajedničkom izvođenju pjesme / kompozicije - upoređivati vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih učenika. - pjevati individualno i u različitim grupama na internim i javnim priredbama - izvoditi pjesme sa preciznijom intonacijom, pravilnom dikcijom, disanjem i fraziranjem, poštujući pri tom artikulacione oznake, - pokušati pjevati jednostavnije troglasne kanone, - pjevati pjesme dvodjelnog ili trodjelnog oblika. Npr . - Cherubini „Na času pjevanja“ kanon - S. Olujić „Stoljeće ljubavi“, - N. R. Korsakov “Ispračaj zime“ - B. Vchabović „Prijatelj“, - „Nek' svud' ljubav sja“ (Belgija) - S. Sjedov „Podmoskovske večeri“	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - poštovati pravila tačnog pjevanja - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - aktivno sluša muziku, doživljava je i prepoznaje njene karakteristike; - pokazivati veliko zalaganje i trud da kao dio kolektiva doprinese kvalitetnijem muziciranju grupe; - svjesno obavljati muzičke zadatke i obaveze - izražavati lične utiske o slušanom ili pjevanom djelu, - izražavati želju za ponovnim slušanjem djela; - razvijati potrebu i naviku za slušanjem muzike;

- (Rusija)
 - L.V. Beethoven „Čvrsta volja“, odlomak iz opere "Fidelio"
 - M. Subota „Džo banana“
 - „Hej ja zagrizoh šareniku“ sevdalinka
 - R. Strauss „Tako je govorio Zaratustra „op. 30., simfonijska poema, uvod
 - A. Dvoržak „Humoreska“

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - razlikovati note po visini u linijskom sistemu; - upoznati povisilice i snizilice pomoću klavijature - opisati elemente muzičke ljestvice; - opisati osnovne karakteristike sve tri vrste a-mol ljestvice - razlikovati dur i mol prema elementima ljestvice i prema zvučnom ugođaju; - prepoznati i imenovati složenije ritamske figure (triola); - prepoznati i imenovati šesneastinku notu i pauzu - opisati zancenje i primjenu ligature - analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom, ritamskim slogovima uz kucanje - razlikovati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, osminka, četvrtinka i polovinka,	Učenici će: - izvoditi ritmičke primjere sa upotrebom ligature - kombinuje solističko i grupno izvođenje. - reproducirati notne zapise meloritmčkih primjera upotrebom solmizacije i abecede; - zapisivati note po visini u linijski sistem; - pjevati pjesme na osnovu teksta i notnog zapisa; -reproducirati brojalice ritamskim slogovima prema notnom zapisu; - pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, diktacija; Npr¹² : - „Nek' svud' ljubav sja“, (Belgija) - A. Kolaković „Simpatija“, - S. Sjedov „Podmoskovske večeri „ - M. Subota „Džo banana“, - N. Vukomanović „Jesenja kiša“ - J.S. Bach „Ah što volim“	Učenici će: - analizira vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih. - analizira smjer kretanja melodije (s naznakom na melodijske skokove). - analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama; - opisati doživljaj muzičkog djela po formi, melodiji i ritmu; - pjevati čisto, tačno i pravilno izgovarati slogove u tekstu; - uvažavati muzičko - izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojalice; - vrednavati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike; - učestvovati na školskim nastupima; - na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.
2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija	Učenici će: - razlikovati note po visini u linijskom sistemu; - analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama; - prepoznati melodiju i ritam na osnovu notnog zapisa; - stvarati nove notne aranžmane; - prepoznati i imenovati šesneastinku notu i pauzu - opisati zancenje i primjenu ligature, - analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom, ritamskim	Učenici će: - primjeniti povisilice i snizilice pomoću klavijature - izvoditi složenije ritamske figure (triola); - odsvirati dursku i molsku ljestvicu; - primjenjivati osnove muzičkog pisma; - stvarati muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja; - stvarati i improvizuje nove notne aranžmane; - svira samostalno, te u ansamblu, uz ritmičku pratnju	Učenici će: - sviranjem proširivati teoretska znanja; - reproducirati muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz samostalno i grupno muziciranje; - stvarati pozitivnu sliku i razvijati svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnog i instrumentalnog ansamblu; - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom sviranja pjesama i brojalice;

¹² Nastavnik/ica bira muzičke primjere za obradu određenih tonova, vodeći računa o didaktičkom principu postupnosti.

slogovima uz kucanje (taktiranje),	instrumenata koje ima na raspolaganju	- poštuje pravila i prihvata korekcije u sviranju;
- razlikovati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, osminka, četvrtinka i polovinka,	- uspoređuje i improvizuje notne zapise prema mogućnostima izvođenja na zadanom instrumentu	- izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu;
- analizira zadani tekst i stvara melodiju (određuje mjeru/takt) i promjenu tempa tokom izvođenja,	Npr ¹³ : - J. Marić, "Kako je divna, sviranje" - N. R. Korsakov, "Ispraćaj zime", - „Nek' svud' ljubav sja“, Belgija, - S. Sjedom "Podmoskovske večeri" - M. Subota „Džo banana“, - ili druge kompozicije po izboru	- učestvovati na školskim nastupima;
- koristiti muzičku terminologiju u analizi.		- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- ponavljati prethodna znanja; - opisati sadržaj muzičkih igara; - imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja; - opisati smjernice za korištenje tijela kao instrumenta (body percussion instrument); - opisati smjernice za korištenje drugih predmeta različitih materijala kao instrumenata (čaše, flaše, kamenčići, koža, žice i sl. ...) (npr. Cups game ...); - objasniti društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire;	- ilustrovati i tekstualno opisivati odlomke iz pojedinih muzičkih djela (predstave, mjuzikle, opere i sličn - spajati tekst i melodiju u smisaone cjeline; - primjenjivati elemente muzičke agogike tokom improvizacije; - izraditi primjere tradicionalnih membranofonih muzičkih instrumenata od reciklažnog materijala; - osmisliti kratke melodije na dostupnim melodijskim instrumentima; - osmisliti kratke ritmičke primjere na dostupnim instrumentima; - osmisliti koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre; - praviti varijacije na zadanu temu; - <i>koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri;</i> - stvarati aranžmane za sviranje na Orffovim ritmičkim instrumentima - ispravno izvoditi novu igru primjenjujući ranija znanja; - izmišljati nove melodije na zadani tekst; - slobodno improvizirati na Orffovim instrumentima; - literarno ili likovno izražavati doživljaj muzike - prezentirati rezultata samostalnog i grupnog rada	- pokretom pratiti ritam pjesme odnosno izvodi zadatu koreografiju; - improvizacijom kreirati nove aranžmane za pjesme i brojalice; - osmišljavati muzičke igrokaze - prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu koristeći internet; - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - praktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;

¹³ Primjeri koji su dati za pjevanje po notnom zapisu mogu se iskoristiti i za sviranje po notnom zapisu

2. Aspekti izvođenja

Učenici će:

- objediniti pretodna znanja;
- analizirati razlike i sličnosti u djelima u kojim su povezane muzika, ples i drama (opere, baleti, muzički igrokazi, mjuzikli, filmska muzika itd.).
- Improvizirati na muzičke teme

Npr:

- J. Strauss ml. „ Na lijepom plavom Dunavu“
- narodna kola iz BiH (po izboru)
- „Sirtaki „ (Grička)

Učenici će:

- osmišljavati i izvoditi pratnje (instrumentalne i plesne) za slušane melodije.
- reproducirati samostalno i u ansamblu, koristeći svoj glas ili instrument precizno jasno, uz kontrolu i izražajno.

Npr:

- „ Čarobnjak iz Oza“ mjuzikl
- V.Milošević „Tri burleske“,

Učenici će:

- izraziti emocije o učešću i izvođenju;
- zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom;
- sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu;
- uviđati i prihvatiti potrebu za vježbanjem;
- provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove);
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

OSMI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgovorno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- definisati muzičke stilске pravce barok, klasika, romantizam - upoređivati muzičke stilске pravce barok, klasika, romantizam sa primjerima iz savremene muzike - analizira osnovne odlike stilskih pravaca - Imenovati vrste pjesama: zabavna-šlager; starogradska , sevdalinka- narodna, duhovne pjesme, - uočava strukturu slušanog muzičkog djela - uočava strukturu slušanog muzičkog djela:menuet, preludij, minijatura, nokturno, opereta,sonata, simfonija, simfonijska poema, opera, čardaš, balet, filmska muzika	- slušati već poznata instrumentalna djela: - J. Osmić: "Refleks" (za flautu, klarinet, violinu, klavir, udaraljke) I, II, III stav, - "Kraj potoka bistre vode", sevdalinka - "Voljelo se dvoje mladih- Žute dunje, sevdalinka u interpretaciji poznatih izvođača zabavne muzike, - A.Hrozić : "Ah što ćemo ljubav kriti" III čin, opera: "Hasanaginica" - E. Derbenko: "Tri minijature" (harmonika), - J. S. Bach: "Menuet", "Preludij" (po izboru), - F.Chopin: "Nocturno" (po izboru), - W. A. Mozart: Sonata (po izboru), - L. Van Beethoven: Simfonija br. 5 u c-molu, (sudbinska) I stav,	- stvarati kriterije za vrednovanje muzike, - izraziti vlastiti stav o slušanom djelu; - razlikovati kompozitore i nazive muzičkih djela; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) ; - definisati karakter slušanog djela; - prepoznati karakteristike slušanog djela; - upoređivati elemente različitih muzičkih stilskih pravaca

	- analizira slušajući izražajna sredstva muzike (tempo, dinamiku, karakter, mjera, artikulacija...) - razlikovati muzičke vrste kao jednostavačne i višestavačne - upoznati informativno vrste muzičkih ključeva	- J. Offenbach: "Can-can" iz operete "Orfej u podzemlju", - J. Strauss ml.: Uvertira i Čardaš iz operete "Šišmiš", - G. Bizet: "Habanera" iz opere "Karmen", - G. Verdi: "Napitnica" iz opere "Traviata" - G. Verdi: "Hor Jevreja" iz opere "Nabuko", - B. Smetana: "Vltava" iz ciklusa "Moja domovina" - A. Dvorak: "Slavenski ples" br. 8, - Charles Chaplin „Moja mala balerina“, muzika iz filma "Svjetla pozornice", - I. Stravinski „Nagovještaj proljeća“ iz baleta „Posvećenje proljeća“ I dio,	
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - opisivati vokalnu i instrumentalnu muziku, - razlikovati tradicionalne instrumente koji se koriste u narodnoj muzici BiH od umjetničkih instrumenata; - imenovati instrumente iz grupe aerofonih tradicionalnih instrumenata; - opisivati ulogu i značaj instrumenata i instrumentalnih izvođačkih sastava u muzici; - uočavati i određivati karakter pjesme, - usvojiti znanja o formi muzičkog djela (motiv, rečenica, tema; mala dvodijelna, mala trodijelna pjesma); - Prepoznati aerofone tradicionalne instrumente; - uočavati i određivati u toku izvođenja mjeru, tempo i dinamiku;	Učenici će: - aktivno učestvovati u zajedničkom izvođenju pjesme / kompozicije - upoređivati vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih učenika. - pjevati individualno i u različitim grupama na internim i javnim priredbama - izvoditi pjesme sa preciznijom intonacijom, pravilnom dikcijom, disanjem i fraziranjem, poštujući pri tom artikulacione oznake - pjevati jednostavnije troglasne kanone - primjenjivati oznake za tempo i dinamiku - razvijati vokalnu reprodukciju, muzičku memoriju proširivati obim glasa, Npr . - „Rožica sem bila“, Međimurje - „Balon“, pjesma iz Italije - "La Guantanamera", Kuba, H. F. Diaz - „Mjesec“, pjesma iz Japana; - K. Kovač „Stanica Podlugovi“, - „Idi kaži cijelom svijetu“, crnačka duhovna pjesma; - Starogradske pjesme iz susjednih zemalja po izboru (Slavonija, Vojvodina ...) - „Moj dilbere“ (narodna) - „Stade se cvijeće rosom kititi“ (narodna)	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - poštovati pravila tačnog pjevanja - kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - aktivno sluša muziku, doživljava je i prepoznaje njene karakteristike; - pokazivati veliko zalaganje i trud da kao dio kolektiva doprinesu kvalitetnijem muziciranju grupe; - svjesno obavljati muzičke zadatke i obaveze - izražavati lične utiske o slušanom ili pjevanom djelu, - izražavati želju za ponovnim slušanjem djela; - razvijati potrebu i naviku za slušanjem muzike; - donositi estetski sud o djelu; - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu BiH i drugih naroda,
II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA			
1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - razlikovati elemente durskih i molaskih muzičkih ljestvica; - razlikovati dur i mol prema elementima ljestvice i prema zvučnom ugođaju;	Učenici će: - izvoditi ritmičke primjere sa sinkopom - kombinuje solističko i grupno izvođenje.	Učenici će: - analizira vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih. - analizira smjer kretanja melodije (s naznakom na melodijske skokove).

- razlikovati različite ritamske figure;
- razumjeti značenje i primjenu ligature u sinkopi
- analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom (aranžmanom), ritamskim slogovima uz kucanje (taktiranje ili pulsiranje),
- analizirati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, osminka, četvrtinka i polovinka,
- analizirati vrste taktova (proste i složene)
- reproducirati notne zapise meloritmčkih primjera upotrebom solmizacije i abecede;
- zapisivati note po visini u linijski sistem;
- pjevati pjesme na osnovu teksta i notnog zapisa;
- pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija;
- Npr :
 - „Kiša pada“, (Međumurje);
 - „Žetva“, (Danska)
 - „Pred Senkinom kućom“, (starogradska)
 - J. Brahms, „Kanon u F-duru“, (kanon)
 - M. Praetorius „Viva, viva la musica“, (kanon)
 - K. Monteno „Zemljo moja“
 - „Mama Huanita“ (Meksiko)
- analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama;
- opisati doživljaj muzičkog djela po formi, melodiji i ritmu;
- pjevati čisto, tačno i pravilno izgovarati slogove u tekstu;
- uvažavati muzičko - izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama i brojlica;
- vrednovati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike;
- učestvovati na školskim nastupima;
- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija

- Učenici će:
- razlikovati note po visini u linijskom sistemu;
 - analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama;
 - prepoznati melodiju i ritam na osnovu notnog zapisa;
 - stvarati nove notne aranžmane;
 - opisati značenje i primjenu ligature u sinkopi
 - analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom (aranžmanom) na ritmičkim instrumentima
 - prepoznati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, osminka, četvrtinka i polovinka,
 - analizira zadani tekst i stvarati melodiju (određuje mjeru / takt) i promjenu tempa tokom izvođenja.
 - koristiti muzičku terminologiju u analizi.
- Učenici će:
- primijeniti povisilice i snizilice u zadanom primjeru
 - izvoditi loženije ritamske figure
 - odsvirati dursku i molsku ljestvicu;
 - primjenjivati osnove muzičkog pisma;
 - stvarati muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja;
 - stvarati i improvizuje nove notne aranžmane;
 - svira samostalno, te u ansamblu, uz ritmičku pratnju instrumenata koje ima na raspolaganju
 - uspoređuje i improvizuje notne zapise prema mogućnostima izvođenja na zadanom instrumentu
 - Npr¹⁴ :
 - „Kiša pada“, (Međumurje);
 - „Žetva“, (Danska),
 - „Pred Senkinom kućom“, (starogradska)
 - D. Šestić „Himna BiH“
 - ili druge kompozicije po izboru
 - sviranjem proširivati teoretska znanja;
 - reproducirati muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz samostalno i grupno muziciranje;
 - stvarati pozitivnu sliku i razvijati svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnom i instrumentalnom ansamblu;
 - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom sviranja pjesama;
 - poštuje pravila i prihvata korekcije u sviranju;
 - izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu;
 - učestvovati na školskim nastupima;
 - na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

¹⁴ Primjeri koji su dati za pjevanje po notnom zapisu mogu se iskoristiti i za sviranje po notnom zapisu

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

2. Stvaranje i vizualizacija muzike	Učenici će: - ponavljati prethodna znanja; - opisati sadržaj i elemente muzičkih igara; - imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja; - objasniti društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire; - znati da svaka sredina ima svoje tradicionalne igre i plesove (narod, region, zemlja...); - eksperimentisati, istraživati i kombinovati instrumente - praviti varijacije na zadanu temu (melodiju, ritam) i improvizacijom kreirati nove aranžmane;	Učenici će: - opisivati tekstualno odlomke iz pojedinih muzičkih djela (predstave, mjuzikle, opere i sličn - spajati tekst i melodiju u smisaone cjeline; - primjenjivati elemente muzičke agogike tokom improvizacije; - izraditi primjere tradicionalnih aerofonih muzičkih instrumenata od reciklažnog materijala; - osmisliti kratke melodije na dostupnim melodijskim instrumentima; - osmisliti kratke ritmičke primjere na dostupnim instrumentima; - osmisliti koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre; - koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri; - ispravno izvoditi novu igru primjenjujući ranija znanja; - slobodno improvizirati na Orffovim instrumentima; - prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada - koristiti tijelo kao instrumenta (body percussion instrument); - koristiti predmete različitih materijala kao instrumente (čase, flaše, kamenčići, koža, žice i sl. ...) (npr. Cups game ...);	Učenici će: - pokretom pratiti ritam pjesme odnosno izvodi zadatu koreografiju; - prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada; - objasniti ulogu muzike u njegovom životu koristeći internet; - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH; - posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...); - uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja; - praktikovati pravilno ponašanje u publici; - tokom rada ispoljavati emocije;
2. Aspekti izvođenja	Učenici će: - objediniti prethodna znanja; - analizirati razlike i sličnosti u djelima u kojim su povezane muzika, ples i drama (opere, baleti, muzički igrokazi, mjuzikli, filmska muzika itd.). - improvizirati na muzičke teme	Učenici će: - osmišljavati i izvoditi pratnje (instrumentalne i plesne) za slušane melodije. - reproducirati samostalno i u ansamblu, koristeći svoj glas ili instrument precizno jasno, uz kontrolu i izražajno. Npr. jednu od: - J. Brahms „Mađarski ples br.5 - G. Rossini Uvertira za operu „Seviljski berberin“ - „Singing in the rain“ mjuzikl	Učenici će: - izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu; - uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem;

- provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe;
- nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove);
- pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);

DEVETI RAZRED

Ishodi učenja:

SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Odgojno – obrazovni ciljevi

Sadržaj	Znanja	Sposobnosti	Vrijednosti, stavovi, ponašanja
I SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE			
1. Muzički stilski periodi	Učenici će: - definisati muzičke stilске pravce renesansa, barok, klasika, romantizam, impresionizam i muziku XX stoljeća - imenovati muzičke žanrove: zabavna - pop, rock, jazz... narodna - sevdalinka - uočavati strukturu slušanog muzičkog djela: renesansno a capella izvođenje, ričerkar, svita, fuga, kantata, oratorij, simfonija, sonata, solo pjesma, opera, opereta, arija, balet, arabeska, - analizirati slušajući izražajna sredstva muzike (tempo, dinamiku, karakter, mjera, artikulacija...) - razlikovati muzičke vrste kao jednostavačne i višestavačne - razlikovati i imenovati stilске periode i njihove predstavnike - upoređivati različite muzičke vrste i žanrove	Učenici će: - slušati već poznata instrumentalna djela: - primjeri zabavne, pop, rock, jazz, narodne pjesme po izboru - M. Jeličani: „Dvije tokate“ - A. Horozic: „Kapija“ - C. Orff: „O fortuna“ iz kantate „Carmina Burana“ - F. Mendelsohn: svita „San ljetne noći“ (Svadbeni marš) - J. S. Bach: Preludij i fuga (po izboru) - G. F. Handel: „Hallelujah“ iz oratorija „Mesija“ - A. Vivaldi: „ Četiri godišnja doba“ (po izboru) - C. Debussy: „Arabeska“ iz „Bergamske svite“ - M. Ravel: „Bolero“ - F. Schubert: „Pastrmka“ - V. Bellini: „Casta Diva“ arija iz opere „Norma“, - L.v. Beethoven: „Oda radosti“ iz IX simfonije; - B. Donati: „Chi la gagliarda“, - I. Čajkovski: „Valcer“, - F. Bosanac: Ričerkar (po izboru) - G. Gershwin: „Amerikanac u Parizu“ „ I got rhythm“ - I. Tijardović: „Pjesma Splitu“ iz operete „Splitski akvarel“ - S. Hristić: „Grlica“, momačka igra iz I čina baleta "Ohridska legenda"	Učenici će: - stvarati kriterije za vrednovanje muzike, - izraziti vlastiti stav o slušanom djelu; - razlikovati kompozitore i nazive muzičkih djela; - poštovati pravila prilikom slušanja djela (aktivno slušati i analizirati na osnovu datih zadataka) - definisati karakter slušanog djela; - prepoznati karakteristike slušanog djela; - upoređivati elemente različitih muzičkih stilskih pravaca
2. Vokalna i instrumentalna muzika	Učenici će: - opisivati vokalnu i instrumentalnu muziku. - razlikovati tradicionalne instrumente koji se koriste u	Učenici će: - aktivno učestvovati u zajedničkom izvođenju pjesme/ kompozicije - upoređivati vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih učenika.	Učenici će: - posjetiti muzičke institucije; - poštovati pravila tačnog pjevanja

narodnoj muzici BiH od umjetničkih instrumenata; - imenovati instrumente iz grupe kordofonih tradicionalnih instrumenata; - opisivati ulogu i značaj instrumenata i instrumentalnih izvođačkih sastava u muzici; - uočavati i određivati karakter pjesme, - prepoznati kodofone tradicionalne instrumente; - uočavati i određivati u toku izvođenja mjeru, tempo i dinamiku; - obogatiti fond pjesama i proširiti teoretska znanja pjevajući pjesme i kanone; - prepoznavati i identifikovati muzičke forme - znati elemente muzičko - scenskih oblika; - poznavanje italijanskih oznaka za kombinaciju tempa i karaktera djela - uočava promjene u tempu (postepeno ubrzavanje – accelerando ili usporavan je - riterdando). - povezuje izvođačke sastave sa određenim muzičkim stilovima	- pjevati individualno i u različitim grupama na internim i javnim priredbama - izvoditi pjesme sa preciznijom intonacijom, pravilnom dikcijom, disanjem i fraziranjem, poštujući pri tom artikulacione oznake - pjevati jednostavnije troglasne kanone - primjenjivati oznake za tempo i dinamiku - razvijati vokalnu reprodukciju, muzičku memoriju proširivati obim glasa, Npr . - „Kraj tanana šadrvana“, (narodna) - I.A. Šerbo „Bulbul pjeva okolo Mostara“ - A. Šantić „Emina“ - „Biljana platno beleše“ makedonska pjesma, - The Beatles „Yesterdey ili druga pop-rock pjesma po izboru - K. G. Hering „Hajd’mo sad veselo“, - L.Armstrong, „When the saints go marching in“, - J. Hristovski „Makedonsko devojčice“ - „Tamburalo momče uz tamburu“ (narodna)	- kroz slušanje muzičkih djela oblikuje muzički ukus; - aktivno sluša muziku,doživljava je i prepoznaje njene karakteristike; -pokazivati veliko zalaganje i trud da kao dio kolektiva doprinese kvalitetnijem muziciranju grupe; - svjesno obavljati muzičke zadatke i obaveze - izražavati lične utiske o slušanom ili pjevanom djelu, - izražavati želju za ponovnim slušanjem djela; - razvijati potrebu i naviku za slušanjem muzike; - donositi estetski sud o djelu; - razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu BiH i drugih naroda - shvata ulogu muzike u neverbalnoj komunikaciji
---	---	--

II STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

1. Pjevanje po sluhu i notnom zapisu	Učenici će: - upoznati pojam tonaliteta - razlikovati dur i mol prema zvučnom ugođaju; - razlikovati različite ritamske figure; - analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom, ritamskim slogovima uz kucanje - analizirati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu, - analizirati vrste taktova	Učenici će: - izvoditi različite ritmičke primjere - kombinuje solističko i grupno izvođenje. - reproducirati notne zapise meloritmčkih primjera upotrebom solmizacije i abecede; - zapisivati note po visini u linijski sistem; - pjevati pjesme na osnovu teksta i notnog zapisa; - pjevati prema pravilima - intonacija, artikulacija, dikcija; Npr : - B. Smetana „Hor seljaka“ iz opere "Prodana nevjesta" - L. V. Beethoven „Sumrak“, - G.F. Handel „Ne, ja ne znam“, - sevdalinka po izboru - „Oj, jesenske duge noći“, (starogradska)	Učenici će: - analizira vlastito izvođenje sa izvođenjima drugih. - analizira smjer kretanja melodije - analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama; - opisati doživljaj muzičkog djela po formi, melodiji i ritmu; - pjevati čisto, tačno i pravilno izgovarati slogove u tekstu; - uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom pjevanja i izvođenja pjesama - vrednovati emocionalnu i estetsku osjetljivost na kvalitet muzike; - učestvovati na školskim nastupima;
--------------------------------------	---	--	--

2. Sviranje po notnom zapisu i improvizacija

Učenici će:

- razlikovati note po visini u linijskom sistemu;
- analizirati muzičko djelo koje izvode prema karakteristikama;
- prepoznati melodiju i ritam na osnovu notnog zapisa;
- stvarati nove notne aranžmane;
- analizira i vježba ritam s ritamskom tabelom na ritmičkim instrumentima
- prepoznati jedinicu brojanja (mjeru) u taktu,
- analizira zadani tekst i stvara melodiju (određuje mjeru / takt) i promjenu tempa tokom izvođenja.
- koristiti muzičku terminologiju u analizi.

- K. G. Hering, „Samo pjesma, samo smijeh“;

Učenici će:

- primijeniti povisilice i snizilice u zadanom primjeru
- izvoditi složenije ritamske primjere
- odsvirati dursku i molSKU ljestvicu;
- primjenjivati osnove muzičkog pisma;
- stvarati muziku uz primjenu notnog teksta, tempa i dinamike izvođenja;
- stvara i improvizuje nove notne aranžmane;
- svira samostalno, te u ansamblu, uz ritmičku pratnju instrumenata koje ima na raspolaganju
- uspoređuje i improvizuje notne zapise prema mogućnostima izvođenja na zadanom instrumentu

Npr.:

- „Blijedi mjesec“, (Hrvatska),
- L.v. Beethoven „Oda radosti“
- teme poznatih kompozicija koje se obrađuju u oblasti slušanja muzike
- D.Šestić „Himna BiH“

- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.
Učenici će:

- sviranjem proširivati teoretska znanja;
- reproducirati muziku u okviru slobodnih aktivnosti kroz samostalno i grupno muziciranje;
- stvarati pozitivnu sliku i razvijati svijest o značaju svakog pojedinca u vokalnom i instrumentalnom ansamblu;
- uvažavati muzičko-izražajne elemente prilikom sviranja pjesama i brojalica;
- poštuje pravila i prihvata korekcije u sviranju;
- izraziti kritički stav prema ličnom uspjehu;
- učestvovati na školskim nastupima;
- na osnovu afiniteta pokazuje interes za aktivnosti vezane za muziku u školi i lokalnoj zajednici.

III ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

1. Stvaranje i vizualizacija muzike

Učenici će:

- ponavljati prethodna znanja;
- opisati sadržaj i elemente muzičkih igara;
- imenovati pojedine igre iz svakodnevnog života i okruženja;
- objasniti društveno-kulturni kontekst u kojem se izvodi određena tradicionalna evropska muzika i šire;
- znati da svaka sredina ima svoje tradicionalne igre i plesove (narod, region, zemlja...);
- eksperimentisati, istraživati i kombinovati instrumente
- temu (melodiju, ritam) i improvizacijom kreirati nove aranžmane;

Učenici će:

- opisivati tekstualno odlomke iz pojedinih muzičkih djela (predstave, mjuzikle, opere i sl.)
- spajati tekst i melodiju u smisaone cjeline;
- primjenjivati elemente muzičke agogike tokom improvizacije;
- izraditi primjere tradicionalnih kordofonih muzičkih instrumenata od reciklažnog materijala;
- osmisliti melodije na dostupnim melodijskim instrumentima;
- osmisliti ritmičke primjere na dostupnim instrumentima;
- osmisliti koreografiju i primjenjivati pravila muzičke igre;
- koristiti zvučne efekte i zanimljivosti u kreativnoj igri;
- Ispravno izvoditi novu igru primjenjujući ranija znanja;

Učenici će:

- pokretom pratiti ritam pjesme odnosno izvodi zadatu koreografiju;
- prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada;
- objasniti ulogu muzike u njegovom životu koristeći internet;
- razvijati svijest o tradicionalnom muzičkom stvaralaštvu u BiH;
- posjetiti kulturne događaje i iskazati svoje mišljenje o njima (školska priredba, pozorišna predstava, filmska predstava, koncert za djecu...);
- uočiti pravilno ponašanje u publici kroz pažljivo slušanje tokom izvođenja;
- praktikovati pravilno ponašanje u publici;

		- slobodno improvizirati na Orffovim instrumentima; - prezentirati rezultate samostalnog i grupnog rada - koristiti tijelo kao instrumenta (body percussion instrument); - koristiti predmete različitih materijala kao instrumente (čase, flaše, kamenčići, koža, žice i sl....) (npr. CUPS game ...);	- tokom rada ispoljavati emocije; - razvijati svijest o različitim muzičkim kulturama, umjetnicima, narodima, religijama i običajima posjećujući koncerte ili putem medija (TV, PC, CD itd)
		Npr:	
		- I. P. Larionov „Kalinka	
		- J. Hristovski „Makedonsko devojče“	
2. Aspekti izvođenja	Učenici će:	Učenici će:	Učenici će:
	- objediniti pretodna znanja; - analizirati razlike i sličnosti u djelima u kojim su povezane muzika, ples i drama (opere, baleti, muzički igrokazi, mjuzikli, filmska muzika itd.). - Improvizirati na muzičke teme	- osmišljavati i izvoditi pratnje (instrumentalne i plesne) za slušane melodije. - reproducirati samostalno i u ansamblu, koristeći svoj glas ili instrument precizno jasno, uz kontrolu i izražajno.	- izraziti emocije o učešću i izvođenju; - zaključiti važnost sinhronizacije pokreta u igri, te pratiti i korigovati pokrete u skladu sa koreografijom; - sarađivati sa drugima razumjevajući važnost pripadnosti kolektivu; - uviđati i prihvatati potrebu za vježbanjem; - provjeravati sebe u odnosu na druge kroz interne i javne nastupe; - nastupati na internim i javnim priredbama izvođeci pjesme i plesne dramatizacije (priče, bajke, basne, narodne plesove); - pokazati potrebu za dokazivanjem (afirmaciju);
		Npr. jednu od:	
		- “Briljantin“ mjuzikl	
		- A. Borodin: „Princ Igor“ (moderne izvedbe)	

Didaktičke napomene

Nastava muzičke kulture ostvaruje se pjevanjem novih dječjih pjesama, pjevanjem pjesama narodne tradicije naroda Bosne i Hercegovine i drugih naroda, sviranjem na ritmičkim i melodijskim instrumentima, izvođenjem muzičkih igara naroda Bosne i Hercegovine, upoznavanjem i usvajanjem muzičkih pojmova, učenjem notnog pisma u okvirima njihovih potreba, slušanjem muzike i dječjim stvaralaštvom. Program je sastavljen tako da se nastavna građa izlaže linearno i sistemom koncentričnih krugova te se njegovom realizacijom sistematiziraju prethodna znanja i stiču nova. U središtu nastavnog djelovanja i dalje ostaje rad na razvoju muzičkih sposobnosti: razvoj opsega dječijeg glasa, preciznost intonacije, pravilna dikcija i akcenti, fraziranje, disanje, kultivisanje glasa, reprodukcija ritma i razvijanje muzičke memorije, osjećaja za harmoniju (višeglasno pjevanje-kononi), te donošenju estetskog suda o djelu koje učenici izvode ili slušaju.

Hor i orkestar (skupno muziciranje)

Hor i orkestar su sastavni dio redovnog nastavnog predmeta muzička kultura. U školama je obavezno organizirati skupno muziciranje jer se kroz aktivnosti hora i orkestra škola prezentuje na svim školskim i drugim javnim nastupima. Škola formira horove mlađeg i starijeg uzrasta i razne vrste orkestara. Skupno muziciranje ima zadatak da osposobljava učenike za kulturno umjetničku djelatnost, razvijajući ujedno smisao i ljubav za kolektivno sudjelovanje u ostvarivanju umjetničkog djela. Posebno zainteresovane i talentovane učenike treba uključivati u rad hora i orkestra te predlagati da se upisuju u muzičku školu.

Hor – stariju uzrasnu grupu čine učenici od (VI - IX) razreda (dvoglasno ili troglasno pjevanje).

Orkestar – (tamburaški, harmonikaški i dr.) grupa učenika raspoređenih u grupe instrumenata – dionice.

Za hor je obavezno dva časa sedmično po glasovima – dionicama.

Za orkestar je obavezno dva časa sedmično za svaku grupu instrumenata – dionicu.

Pored redovne nastave važnu ulogu imaju i vannastavne aktivnosti koje uključuju posjete koncertima, rad sa nadarenim učenicima, formiranje kluba ljubitelja muzike itd.

Pored redovne nastave, važnu ulogu ima izborna nastava koju učenik bira iz ponude nastavnog predmeta muzička kultura (udaraljke, pjevanje isl.).

Oblast: SLUŠANJE I UPOZNAVANJE MUZIKE

Slušanjem muzike učenici upoznaju kompozicije domaćih i stranih autora. Potrebno je tokom godine *obraditi kompozicije uvrštene u program* sa težištem na umjetničko-doživljajnoj komponenti i sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrijednostima budu jasno izraženi. U program su uvrštene vokalne, instrumentalne i vokalno-instrumentalne kompozicije. Odabrane kompozicije treba slušati u cjelini sa tonskog zapisa (globalno slušanje, emocionalno, aktivno) ali po potrebi i selektivno. Pored umjetničkog doživljaja slušane kompozicije, sa učenicima treba analizirati djela postavljanjem zadatka koji se odnose na uočavanje karaktera kompozicije, tempa, dinamike, artikulacije, izvođača, muzičkog oblika (informativno) itd. Nakon analize slijedi razgovor sa učenicima, zaključak o slušanom djelu te ponovno slušanje istog. U Program su uvrštene *sevdalinke i duhovne pjesme* koje treba da se prikažu učenicima u različitim interpretacijama.

Komponenta: Muzički stilski periodi

Potrebno je postepeno sređivati i dopunjavati informacije o stilskim periodima u muzičkoj umjetnosti, u skladu sa mogućnostima, kroz predložene kompozicije.

Komponenta: Vokalna i instrumentalna muzika

Slušanje pruža mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature domaće i svjetske. Usvajanje muzičkih pojmova i dalje treba da bude prirodno. Podsticati učenike da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili vizuelno.

Odabrane kompozicije treba slušati u cjelini sa tonskog zapisa (globalno slušanje, emocionalno, aktivno). Pored umjetničkog doživljaja slušane kompozicije, učenicima postavljati i zadatke sa ciljem uočavanja karaktera kompozicije, tempa, dinamike, artikulacije, izvođača, itd. Na kraju časa obavezno dati zaključak o slušanom djelu, pa potom ponoviti slušanje.

Oblast: STVARALAŠTVO I REPRODUKCIJA

Komponenta: Pjevanje po sluhu i notnom tekstu

Predložene kompozicije odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju i karakteru su primjerene djeci treće trijade. Djeca i dalje uče pjesme po sluhu, prvenstveno uz pjevanje profesora i slušanje tonskog zapisa. Pjevajući i učeći kompoziciju, učenici učvršćuju svoja znanja o formi kompozicije. Kompoziciju učiti uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). U sedmom razredu učenice pjevaju lakše pjesmice na osnovu notnog zapisa, i dalje u obimu oktave, C – dur ljestvice i a-mol ljestvice. Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti prethodna i sticati nova znanja. U osmom razredu učenici pjevaju na osnovu notnog zapisa lakše pjesmice u C–duru i a-molu. Ponoviti sa učenicima način nastajanja povišenih i sniženih tonova. Prirodni, harmonski i melodijski a-mol ponavljati tokom pjevanja i analize kompozicija. Teoretiziranje svesti na najmanju moguću mjeru. Kompoziciju izvoditi u cjelini sa svim elementima interpretacije. Tokom obrade brojalica i pjesama na osnovu slušanja, obraditi sadržavajuće ritmičke figure.

Komponenta: Sviranje po notnom tekstu i improvizacija

Tokom sviranja treba postavljati iste zahtjeve. Potrebno je ponoviti abecedu i solimizaciju te svirati predložene kompozicije na metalofonu, ksilofonu, blok-flauti, na instrumentu kojim nastavnik (škola) raspolaže.

Oblast: ELEMENTI MUZIČKE KREATIVNOSTI

Komponenta: Stvaranje i vizualizacija muzike

Učenjem muzičkih igara učenici upoznaju narodnu tradiciju naroda Bosne i Hercegovine i drugih zemalja. Koreografije narodnih kola i igara imaju utvrđene figure i kretnje te je potrebno djecu upoznati sa njihovim pravilima. Potrebno je naučiti prvo pjesmu, pa zatim učiti pravila igre, pokrete, spojiti elemente igre i tada izvoditi igru odnosno kolo u cjelini. Tokom obrade pjesama - igara/plesova, na osnovu slušnog primanja, izvršiti analizu notnog teksta te obraditi ritmičke figure koje sadrže.

Komponenta: Aspekti izvođenja

Dječije stvaralaštvo u oblasti pjevanja i sviranja ispoljavat će se kroz dječiju primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana te sviranju na Orffovim ritmičkim i melodijskim instrumentima. Posebnu

pažnju treba posvetiti organiziranju maštovitih načina improviziranja na instrumentima, ohrabrujući djecu i poštujući njihove prijedloge. Podsticati djecu da svoja zapažanja i doživljaje muzike izraze usmeno, opisno, likovno i pokretom, kao i na izmišljanje muzičko-scenskih igara, razvijajući na taj način njihovu kreativnost. Kroz učenje muzičkih igara/plesova ostvaruje se korelacija nastave muzičke kulture sa nastavom drugih predmeta. Prisutna je korelacija i sa ostalim oblastima obrazovanja.

RESURSI ZA REALIZACIJU PROGRAMA

a. Materijalni uslovi

Učionica mora biti opremljena:

- AV sredstvima (CD plejer, uređaj za snimanje, TV, video,),
- kompjuterom (laptop, projektor), miksetom za zvuk, platnom za ekranizovanje,
- klavijaturom (pijanino, električni klavir...),
- Orfovim instrumentarijumom (nekoliko kompleta),
- muzičkom literaturom (knjige i CD-i).

b. Okvirni spisak literature

1. Marko Tajčević: "Osnovi teorije muzike", Prosveta, Beograd, 1981
2. Truda Rajh "Muzička čitanka", Školska knjiga, Zagreb
3. Selma Ferović "Metodika muzičke nastave"; Priručnik za učitelje/nastavnike razredne nastave ,Sarajevo Publishing, 2005.g
4. Josip Andreis "Povijest glazbe", Zagreb: SNL, 1989.
5. Notni zapisi domaće i svjetske muzičke literature instrumentalne, voklane i vokalno-instrumentalne...

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CE

Muzička/glazbena kultura od I do V razreda

Nastavu predmeta muzička/ glazbena kultura od I do V razreda mogu izvoditi lica koja su završila:

- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u četverogodišnjem trajanju (240 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor razredne nastave ili ekvivalent u jednopredmetnoj i dvopredmetnoj grupi predmeta;
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u trogodišnjem trajanju (180 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor razredne nastave ili ekvivalent u jednopredmetnoj i dvopredmetnoj grupi predmeta;
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim studijem u dvogodišnjem trajanju (VI stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem nastavnik razredne nastave.
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim studijem u četverogodišnjem trajanju (VII stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem profesor razredne nastave.

Nastavu predmeta muzička kultura I do V razreda mogu izvoditi lica sa završenom srednjom učiteljskom školom koja su stekla uslove po članu 118. stav 1. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 6/04, 7/05 i 17/11).

Muzička/glazbena kultura od VI do IX razreda

Nastavu predmeta muzička/ glazbena kultura od VI do IX razreda mogu izvoditi lica koja su završila:

- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju/ muzičku akademiju sa završenim četverogodišnjim dodiplomskim studijem (VII stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem profesor muzičke kulture/ glazbene kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je muzička/ glazbena kultura, glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi;
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju/ muzičku akademiju sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u četverogodišnjem trajanju (240 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor muzičke kulture/ glazbene kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je muzička/ glazbena kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi ili ekvivalent;
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju/ muzičku akademiju sa završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja dodiplomskog studija u trogodišnjem trajanju (180 ECTS) i stečenim stručnim zvanjem bachelor muzičke kulture/ glazbene kulture ili drugim stručnim zvanjem gdje je muzička kultura/ glazbena kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi ili ekvivalent;
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju/ muzičku akademiju sa završenim dvogodišnjim dodiplomskim studijem (VI stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem nastavnik muzičke kulture/ glazbene kultura ili drugim stručnim zvanjem gdje je muzička/ glazbena kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi.
- Nastavnički fakultet/ pedagošku akademiju, odsjek za razrednu nastavu, sa završenim studijem u četverogodišnjem trajanju (VII stepen stručne spreme) i stečenim stručnim zvanjem profesor muzičke kulture/ glazbene kultura ili drugim stručnim zvanjem gdje je muzička/ glazbena kultura glavni ili ravnopravni predmet u dvopredmetnoj grupi.

Nastavu predmeta muzička /glazbena kultura od VI do IX razreda mogu izvoditi lica:

- sa završenom srednjom muzičkom školom koja su stekla uslove po članu 118. stav 2. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju ("Službene novine Tuzlanskog kantona", br. 6/04, 7/05 i 17/11).
- akademski muzičar (VII stepen stručne spreme ili 240 ECT),
- profesor muzičkih teorijskih predmeta (VII stepen stručne spreme ili 240 ECT),

Članovi Komisije za izradu NPP za područje umjetnost

LIKOVNA UMJETNOST OD I DO IX RAZREDA

1. dr.sc.Maja Hrvanović	Fakultet dramskih umjetnosti Tuzla
2. mr.sc. Ediba Pozderović, savjetnik za obrazovanje	Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona - Tuzla
3. Sead Jahić, savjetnik za obrazovanje	Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona - Tuzla
4. Branka Brkljačić Arnaut, Likovna Akademija	Gimnazija "Meša Selimović"
5. Boris Pejić, Likovna Akademija	KŠC "Sveti Franjo" Tuzla
6. Indira Jaranović, Likovna Akademija	OŠ "Simin Han i "Slavinovići" Tuzla
7. Merima Ibrišimović, Likovna Akademija	OŠ "Teočak" i OŠ "Memići" Kalesija
8. Amela Mujkanović, Likovna Akademija	OŠ "Mramor" i Zavod za djecu sa lakim mentalnim poteškoćama i rehabilitaciju, Tuzla
9. Sanja Tomić, prof. razredne nastave	OŠ "Sveti Franjo" Tuzla
10. Dijana Kovačević, prof. razredne nastave	OŠ "Slavinovići", Tuzla
11. Sabrina Silahić, prof. razredne nastave	OŠ "Sjenjak", Tuzla
12. Hren Hatidža, prof. likovne kulture	OŠ "Tinja", Srebrenik i OŠ "Bukinje" Tuzla
13. Sinanović Amela, prof. razredne nastave	OŠ "Tušanj", Tuzla
14. Bahić Zerina, prof. razredne nastave	I OŠ Živinice i OŠ "Brčanska Malta" Tuzla
15. Alen Mehmedović, prof. likovne kulture	OŠ "Mejdan" i OŠ "Kreka" Tuzla
16. Aleksandar Marković, prof. likovne kulture	OŠ "Sveti Franjo" Tuzla

MUZIČKA KULTURA OD I DO IX RAZREDA

1. Divjak Dragan, prof. teoretskih muzičkih predmeta	Osnovna i srednja Muzička škola, Tuzla
2. Sanela Kadrić, prof. teoretskih muzičkih predmeta	Gimnazija "Meša Selimović" Tuzla
3. Amira Fafulić, prof. muzičke kulture	OŠ "Brčanska Malta", Tuzla
4. Vanda Holdik, nast. muzičkog	OŠ "Brčanska Malta", Tuzla
5. Selina Pirić, prof. teoretskih muzičkih predmeta	OŠ "Sjenjak", Tuzla
6. Sonja Suljaković, prof. razredne nastave	OŠ "Pazar" Tuzla
7. Sanela Jusufović, prof.raz.nast.	OŠ "Novi Grad", Tuzla
8. Sanja Tomić, prof. razredne nastave	OŠ "Sveti Franjo" Tuzla
9. Dijana Kovačević, prof. razredne nastave	OŠ "Slavinovići", Tuzla
10. Sabrina Silahić, prof. razredne nastave	OŠ "Sjenjak", Tuzla